RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933. Andra kammaren. Nr 38.

Tisdagen den 9 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 2 och den 3 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 248, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 249, angående stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag; och

nr 250, angående användande av visst belopp ur fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 till avlyftande av kassans skuld till riksbanken.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr talmannen gav nu ordet till

Svar å interpellation.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld,** som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har dess ledamot friherre De Geer till mig framställt följande spörsmål:

1) Är det statsrådets avsikt att inom den närmaste tiden föreslå åtgärder till stödjande av äggproduktionen, så att äggpriset icke bringas ned till en för producenterna ruinerande nivå? samt

2) För den händelse åtgärder i detta syfte komma att vidtagas, äro de i så fall avsedda att stödja såväl exporten som avsättningen inom landet?

Såsom interpellanten framhåller är äggproduktionen en viktig inkomstkälla särskilt för småbruket. Det prisfall, som inträffat, är därför ägnat att väcka bekymmer. Medan äggpriset, enligt Sveriges allmänna lantbrukssällskaps äggnotering, år 1929 utgjorde i medeltal 1 krona 54 öre per kilogram samt 1930 1 krona 18 öre, har det under 1932 nedgått till i genomsnitt blott 96 öre per kilogram. Under de båda första månaderna i år höll sig noteringen kring 1 krona och var den 23 februari 1 krona 6 öre, men sjönk vid noteringen den 2 mars till 66 öre. Vid samma tidpunkt nedgick partipriset från 1 krona 80 öre till 1 krona 25 öre per kilogram. Sedermera har som bekant ett ytterligare prisfall inträffat, i det att noteringen den 13 april 1933 sjönk till 42 öre. Någon återhämtning har dock senare skett. Anmärkas må, att äggpriserna alltid bruka nedgå under våren, för att framemot sommaren och hösten åter stiga.

Svar å interpellation. (Forts.)

Prisbildningen för ägg å den svenska marknaden är till mycket stor del beroende av det pris, som erhålles vid export av ägg. Vi ha nämligen i allmänhet ett visst — låt vara ej så stort — produktionsöverskott å ägg, vilket måste avsättas å världsmarknaden. Då äggproduktionen varierar under årets skilda delar, har importen i huvudsak ägt rum under de tider av året, då den inhemska produktionen är knapp, medan exporten dominerar under året i övrigt. Det pris, som kan erhållas vid exporten, blir i stort avgörande för priset på den inhemska marknaden. Förhållandena å världsmarknaden äro nu sådana, att äggimporten till vissa länder är försvårad och ett nedpressat pris råder å våra exportmarknader för ägg.

För att prisläget å den svenska äggmarknaden skall kunna inställas på ett ur producenternas synpunkt någorlunda tillfredsställande sätt, torde erfordras, att äggexportens och kanske även äggimportens inverkan på prissättningen neutraliseras. Då den svenska äggexporten är tämligen obetydlig i förhållande till landets produktion, borde det ej möta oöverstigliga svårigheter att ernå en dylik neutralisering. De åtgärder, som här kunna bliva av betydelse, torde vara dels frammanande av ökad äggkonsumtion inom landet, dels bättre ordnade marknadsförhållanden.

Jag har på olika sätt sökt medverka till båda dessa frågors lösning. Omedelbart efter prisfallet i början av mars har jag haft ingående överläggningar i saken, bland annat med ledningen för Sveriges fjäderfäavelsförening. På min kallelse och inför mig avhölls vidare den 21 mars i år ett sammanträde i äggfrågan med representanter för lantbruksstyrelsen, sagda förening, Svenska ägghandelsförbundet, Lantbrukssällskapets äggsektion, äggexportörer m. fl. Därvid sökte man få fram riktlinjer för arbetet för ökad äggkonsumtion och jämnare och mera rationella marknadsförhållanden.

Sedan fjäderfäavelsföreningen i anslutning härtill utarbetat riktlinjer för en rikskampanj för ökad konsumtion av svenska ägg och en härom gjord framställning varit föremål för lantbruksstyrelsens yttrande, har Kungl. Maj:t den 21 april 1933 ur nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter beviljat föreningen ett statsunderstöd av 20,000 kronor att av föreningen i samarbete med äggproducenternas försäljningsorganisationer och efter samråd med föreningen Svenska livsmedelspropagandan användas för upplysningsverksamhet och andra åtgärder till åstadkommande av ökad konsumtion av ägg samt för främjande i övrigt av avsättningsmöjligheterna för ägg.

Vidare har Kungl. Maj:t den 5 maj 1933 uppdragit åt lantbruksstyrelsen att skyndsamt verkställa utredning rörande åtgärder för ägghandelns ordnande. Därvid åsyftas i främsta rummet undersökning av möjligheterna för frivillig samverkan mellan de större partiförsäljarna av ägg i syfte att ernå en jämnare tillförsel och prissättning å den inhemska äggmarknaden. Jämväl export- och importfrågorna skola göras till föremål för utredningen. Det är min förhoppning, att ifrågavarande utredning skall kunna skyndsamt slutföras, varefter jag torde få tillfälle att för Kungl. Maj:t föreslå de ytterligare åtgärder, som kunna visa sig lämpligen böra genomföras i avseende å ägghandelns ordnande.

Härpå yttrade:

Herr **De Geer:** Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra min stora tacksamhet för det svar, som han lämnat på min interpellation, och särskilt ber jag att få uttrycka min tacksamhet för att det av svaret tydligt framgår, att herr statsrådet inser behovet av att något verkligen göres på detta område.

Svar å interpellation. (Forts.)

Jag kan emellertid icke underlåta att säga, att jag hade varit ännu mera tacksam, om svaret hade kommit något tidigare. Jag ber i all vördsamhet att för herr statsrådet få framhålla detta av det skälet, att jag vet, hur oerhört svårt det är ute bland småbrukarna just beträffande avsättningen av ägg och att man på många håll i landet varit synnerligen orolig över att ingenting skulle kunna åtgöras i saken. Jag för min del började tyvärr nästan att förlora hoppet om att herr statsrådet skulle anse det möjligt att vidtaga några åtgärder, men nu har jag dock till min glädje kunnat konstatera, att herr statsrådet huvudsakligen tycks dela min uppfattning, att något måste göras, och nu också påpekat vissa riktlinjer härför. Det är emellertid brådskande att något göres på detta liksom på många andra jordbrukets områden.

Nu kanske många av de närvarande anse, att denna fråga kan inte vara av sådan betydelse, att det kan vara värt att uppehålla sig många minuter vid den. Jag ber då att få påpeka, att värdet av äggproduktionen i vårt land uppgår till inte mindre än cirka 35 miljoner kronor om året. Sedan en del ägg undantagits för avelsändamål, torde saluvärdet av till konsumtion avsedda ägg vara cirka 28 à 30 miljoner kronor om året. Det årliga exportvärdet har utgjort cirka $4^1/_2$ à 5 miljoner kronor.

Att denna fråga är av alldeles särskild betydelse för småbrukarna, har ju också herr statsrådet intygat. Enligt uppgifter, som jag förskaffat mig och som jag tror äro riktiga, är det inte mindre än cirka 91.6 procent av vårt lands jordbrukare, som ha mindre än 20 hektar åker, och en så stor del av jordbrukarna som 77 procent har mindre än 10 hektar. För alla dessa är äggproduktionen av oerhört stor betydelse.

Vilka inkomster ha för närvarande de mindre jordbrukarna? Beträffande den kontanta inkomsten av mjölk veta nog alla, som känna till förhållandena på landsbygden, att denna vid ett småbruk är nära på ingen. I övrigt har man åtminstone i de sydligare delarna av landet inkomster från försäljning av ett eller annat gödsvin och smågrisar, och man har brukat haft inte så oväsentlig inkomst just från försäljning av ägg. Men denna inkomst har nu krympit ihop till nära nog ingenting. Man har dessutom brukat ha inkomst genom arbete utom jordbruket, men som alla veta äro dessa förtjänstmöjligheter för närvarande nära nog inga. Det är då ganska tydligt, att man i småbrukarhemmen, kanske speciellt husmödrarna där, måste se med oerhört stora bekymmer, att en av de få grenar, från vilka de kunnat förskaffa sig kontanter, krymt ihop till att ge ingenting, snarare är den direkt förlustbringande. Man måste då förstå, att det i sådana kretsar finns en viss undran över, att det talas så mycket om, hur man i dessa svåra tider skall ordna arbetslöshetsfrågan bland annat för sådana, som ha utomordentligt höga topplöner, och att man inte samtidigt som man talar om hur arbetslösheten i stort skall ordnas med litet större energi än hittills försöker att även för småbrukarna ordna deras inkomstmöjligheter.

Jag skall be att få taga ett exempel, bara ett ungefärligt exempel, för att damerna och herrarna här i kammaren, som inte känna till landsbygdens förhållanden, skola kunna bilda sig ett begrepp om storleksordningen av denna fråga och det penningbelopp, som det här gäller för småbrukarna att söka bevara.

Om man utgår från exempelvis det tillfälle, då jag tillät mig framställa min interpellation, så hade priset på ägg då sjunkit från 1 krona 6 öre till 66 öre per kilogram, och det har sedan sjunkit vidare till 42 öre. Vid sistnämnda notering bör man kunna beräkna, att få cirka 45 öre per kilogram i de olika äggförsäljningsföreningarna. Ett pris av 45 öre per kilogram är ungefär detsamma som $2^1/_2$ öre per ägg. Om man nu för att få en grund för sina beräkningar

Svar å interpellation. (Forts.)
utgår ifrån såsom sannolikt — siffrorna ha framkommit genom beräkningar från sakkunnigt håll — att produktionskostnaden för ägg är cirka 89—93 öre per kilogram, varvid man endast räknat med ett pris av 10 öre per foderenhet, och man vidare antar, vilket är ganska sannolikt, att en småbrukare producerar cirka 175 ägg per vecka, d. v. s. ungefär 10 kilogram, får han med ett pris av 1 krona 6 öre per kilogram ett brutto av 12 kronor i veckan. Då priset gick ned till 42 à 45 öre per kilogram, sjönk bruttot till omkring 4 kronor 50 öre i veckan, vilket skulle göra ett brutto av cirka 216 kronor om året.

Jag nämner dessa siffror bara för att, som jag sade, man skall kunna få ett begrepp om vilka små summor, det gäller, och vilken oerhörd vikt det ändå är att dessa små summor bevaras eller om möjligt något höjas. Dessa små summor stå ju i oerhörd kontrast till de höga topplöner, som många av oss på landsbygden förundra sig över någonsin skola behöva utgå.

För dessa småbelopp, som jag nämnde, plus de små inkomsterna från svin och mjölk etc., skall en småbrukarefamilj kunna reda sig och skaffa pengar till kläder och diverse annat. Det må väl då vara förlåtligt, om man på landsbygden undrar över, om det icke äntligen skulle kunna komma någon liten hjälp, någon liten lyftning i denna sak, och jag tror det är många, som de senaste månaderna hoppats och allt fort hoppas på att genom jordbruksministerns ingripande och genom statsmakternas i övrigt en verklig rättelse skulle kunna komma till stånd.

Jag kan inte underlåta, då jag har ordet, att framhålla, att det finns även en annan grupp än småbrukarna, som i ganska stor utsträckning är beroende av denna sak, som jag tillåtit mig vidröra. Jag menar då de vid jordbruket anställda arbetarna. Även för dem, som ju i allmänhet producera och sälja ägg, spelar denna sak en icke oväsentlig roll.

Inom alla storleksklasser av jordbruket finns en allmän önskan att bringa en verkligt effektiv hjälp till de arbetslösa, men jordbrukarna måste samtidigt ställa ett nödvändigt krav på att de få något högre priser på jordbrukets produkter, och jag vågar säga, att det är nog en enig uppfattning på landsbygden, att det inte längre går att förhala och vänta på detta område.

Den av mig i interpellationen berörda frågan är endast ett stickprov på jordbrukets belägenhet, men det är många andra liknande omständigheter, som kunna åberopas för att en hjälp är nödvändig inom den närmaste tiden. Småbrukarna äro tåliga och vana att reda sig på oerhört litet pengar, men jag tror, att deras tålamod nu kommit till bristningsgränsen. Det är därför synnerligen glädjande att höra, att genom, som vi hoppas och tro, jordbruksministerns kraftiga ingripande något verkligen skulle kunna bli gjort.

Då vi nu befinna oss i riksdagens senaste tid — det borde ju ordinärt vara den senaste perioden av riksdagens arbete — måste man säga sig, att det är ledsamt, att denna fråga ännu inte har kommit längre än till en utredning, men vi få hoppas, som herr statsrådet framhållit, att den utredning, som han satt i gång, verkligen skall bedrivas skyndsamt.

Jag förstår, att det för herr statsrådet måste framstå såsom ett i många avseenden mycket svårt problem att se till vad som egentligen skall kunna göras i den sak jag nu vidrört. Exporten har ju på senaste tiden i allra högsta grad försvårats. Den tull av 70 Rm. per 100 kg., som Tyskland satte vid den tidpunkt, då jag framställde min interpellation, var just en orsak till att äggpriset plötsligt sjönk från 1 krona 6 öre till 66 öre. Jag tror heller icke, att man kan bygga så värst mycket på exporten till Tyskland under den närmaste tiden. Visserligen har Tyskland, efter vad jag försport, numera uppgjort en taxa med ett annat land om lägre tull å ägg, och det är sannolikt, att tullen redan nu sjunkit från 70 Rm. till 30 Rm. per 100 kg., men trots

Svar å interpellation. (Forts.)

detta äro säkerligen utsikterna till export på Tyskland synnerligen klena. Beträffande exporten till England ber jag endast att få påpeka, att England arbetar mot självförsörjning på detta område, och att på de senaste sju åren Englands äggproduktion fördubblats, så att engelsmännen nu producera ungefär hälften av sitt behov av ägg. *Någon* export kanske man dock kan våga hoppas på fortfarande.

Herr statsrådet framhöll i sitt svar, att regeringen beviljat 20,000 kronor för upplysningsverksamhet på ifrågavarande område, och jag vet, att man inom fjäderfäavelskretsar är synnerligen tacksam för detta handtag. Det har framhållits en siffra, som är rätt belysande för förhållandena: man skulle icke behöva öka konsumtionen av ägg med mer än 12 ägg per person och år för att eventuellt kunna tänka sig avsättning utan export. Jag vet icke, om jag upptager tiden för länge, men jag skulle endast vilja lämna några jämförande siffror i detta sammanhang. I Canada är äggkonsumtionen 333 ägg per person och år, i Belgien 213, i Förenta Staterna 180, i Frankrike 133, medan motsvarande siffra för Sveriges del är endast 84. Det är tydligt, att en propaganda på detta område kan ha en viss verkan, men jag tror icke, att man på den vägen kommer till några särskilt storartade resultat.

En fråga, som jag icke kan underlåta att vidröra, är den betydelse äggimporten kan ha. Det har på senaste tiden ägt rum en — om än obetydlig — import från vissa av våra grannländer, och jag skall be att få taga ett exempel på huru detta varit möjligt. Då priset i Sverige vid ett tillfälle var så orimligt lågt som 66 öre per kg., var priset i ett grannland endast 42 öre. När äggtullen — 20 öre — lades till, kom man upp till ett sådant pris, att grannlandet i fråga kunde ha fördel av att skicka över ägg hit, även om det blev endast några få öres vinst. Nu sägs det, att importen ingenting har att betyda. Jo, mina damer och herrar, tyvärr har en sådan obetydlig import rätt mycket att betyda. Just vid det tillfälle jag här åsyftar infördes en del ägg, och samtidigt var det omöjligt att få avsättning för hela vagnslaster av svenska ägg, beroende därpå naturligtvis, att det gjordes mera väsen av de införda mindre partierna; köparna skyllde på detta och på så sätt trycktes det redan förut urusla prisläget på de svenska äggen ned ännu mer. Jag har därför den uppfattningen, att det skulle vara en synnerligen nyttig åtgärd till äggproduktionens gagn, om herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ville tillse, att om sådana tillfällen till import återkomma, desamma hastigast möjligt förhindrades, så att icke prisläget onödigtvis trycktes ned.

Jag förstår, att herr statsrådet är av den övertygelsen, att man måste försöka göra sig oberoende av exportens inverkan på ägghandeln inom landet, och jag tror också, att man skall kunna göra något i det avseendet. Jag ber att i detta sammanhang få säga till genmäle mot vad man ofta hör, att det nog icke är grossistpriset, som inverkar så skadligt, och att det är mellanhandsvinsterna, som förstöra priserna för äggproducenterna. Jag tror, att den skillnad, som råder mellan det pris, som äggproducenterna få i hemorten, och det pris, som noteras i Stockholm, kanske är mest beroende på höga frakter och dålig organisation av ägghandeln. Det är därför nödvändigt att man försöker stödja exempelvis det nybildade ägghandelsförbundet och tvinga fram en duglig organisation. Ett beklagligt förhållande, som jag såsom jordbrukare är ledsen att behöva konstatera, är ju den oerhörda svårighet jordbrukarna ha att organisera sig för att på organisationens väg underlätta försäljningen av sina produkter. Det går för långsamt, det måste man erkänna, och i dessa tider är detta faktum synnerligen beklagligt. Jag tror, att det måste anses vara ett verkligt riksintresse för närvarande att tvinga fram organisation på detta område. Ty skall det fort-

Svar å interpellation. (Forts.)
sätta som hittills, och skall jordbruket bli ännu mera utarmat — delvis genom bristande förmåga hos jordbrukarna att organisera sig — ja, då finns det ingen hjälp här i landet att uppnå bättre tider. Jag tror icke, att även aldrig så långt gående åtgärder för arbetslöshetens avhjälpande komma att leda till verkligt resultat, om man icke samtidigt ser till, att näringarna och särskilt jordbruket få bättre betalt för sina produkter. Det måste vara ett riksintresse även för konsumenterna, att det blir ett rättvist prisläge för jordbruksvarorna, och bl. a. för den artikel jag i min interpellation åsyftat.

Herr talman, jag har kanske väl länge uppehållit mig vid denna sak. Jag skall sluta med att ännu en gång framföra mitt tack till herr statsrådet för det svar han lämnat och för det uttryck han givit åt sin önskan att verkligen göra något i ifrågavarande avseende. Jag ber att få rikta en vördsam hemställan till herr statsrådet, att han ville beakta, att tiden lider och att det alltför länge rått oerhört svåra tider för jordbruket, icke minst för de mindre bemedlade inom denna näring. Jag anser för min del, att om utredningar på hithörande område liksom på åtskilliga andra områden inom jordbruket hade företagits för många år sedan — ja, för 10 år sedan — hade läget varit helt annorlunda än det är för närvarande. Jag är tacksam för herr statsrådets tanke, att det skall göras en skyndsam utredning, och jag ber att få framhålla, att det är på tiden, att någonting göres, och att det framför allt är *handling* som behövs inom den allra närmase tiden.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Den ärade interpellanten framställde i början av sitt anförande en anmärkning gentemot mig för att jag så länge dröjt med svaret på hans interpellation. Jag kan icke tycka annat än att denna anmärkning är ganska orättvis. Vi skola dock komma ihåg, att den sista noteringen på ägg i februari månad i år var 1 krona 6 öre, alltså icke så litet högre än noteringen vid samma tid föregående år. Det var alltså icke så, att det skett en ständigt fortskridande försämring. Tvärtom visade ju februari månad i år ett förhållandevis högt äggpris. Sedan kom på en gång den 2 mars det omtalade prisfallet. Vi veta alla, att denna notering innebar en förtidsdiskontering av den tullsats, som den 11 mars sattes i Tyskland — en tullsats som vi dock icke voro alldeles säkra på skulle komma. Jag menar alltså, att det läge, som var bakgrunden till interpellationen, kom ganska hastigt över oss, och jag frågar under sådana omständigheter, vad det skulle ha varit för glädje med att jag här uppträtt och svarat på interpellationen ögonblickligen, då jag lika litet som interpellanten kunde ha klart för mig, vilka vägar man hade att gå. Jag föreställer mig, att det var bättre, att jag har väntat med svaret till dess riktlinjerna för arbetet hunnit utformas. I annat fall hade jag endast i mitt svar kunnat uttrycka mitt intresse för saken och icke kunnat angiva några riktlinjer, och jag förstår icke, att de jordbrukare och andra, som ha intresse för frågan, skulle ha haft anledning att känna sig särskilt tacksamma för ett sådant svar. Att saken var föremål för intresse hade ju interpellanten genom sin interpellation redan visat.

Vad sedan beträffar frågan om den långt framskridna tiden och behovet av handling vill jag bara för min del framhålla, att som jag nu ser läget, tror jag, att de lösningar, som skola sökas, kunna vinnas på sådana vägar, att Kungl. Maj:t själv kan genomföra åtgärderna utan att riksdagen behöver besväras, om tiden icke skulle medgiva, att så sker. Den omständigheten, att vi befinna oss i riksdagens sista timme, behöver sålunda icke vara avgörande, när det gäller att handla i denna sak.

Svar å interpellation. (Forts.)

Herr **Skoglund:** Herr talman! Såsom ordförande i Östergötlands läns fjäderfäavelsförening står jag i kontakt med fjäderfäodlarna i länet och hör, huru allvarsamt bekymrade de äro över de priser, som råda för närvarande. Jag skall icke på något sätt skildra de svårigheter de ha att kämpa med. Friherre De Geer har på ett uttömmande sätt låtit kammaren veta, huru saken i verkligheten ligger till. Jag ber endast att få framhålla, att jag vid samtal med äggproducenter, som jag varit i tillfälle få träffa, fått den uppfattningen, att de äro tacksamma för de penningmedel regeringen ställt till förfogande till propaganda för ökad avsättning av ägg. De äro dock övertygade om att man icke enbart på den vägen kommer fram till en tillfredsställande lösning av prisfrågan.

Jag tror, att jag gör mig till tolk för mycket stora grupper av äggproducenterna, om jag säger, att de äro tacksamma för att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet igångsatt en utredning, men att de nog också livligt hoppas, att när utredningen slutförts, statsrådet är nog vänlig att så fort som möjligt vidtaga sådana åtgärder, att de verkligen kunna räkna med att få ett någorlunda tillfredsställande pris på sina produkter.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet herr *Herous m. fl.* på kammarens bord vilande motion nr 524.

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 30 och 31 samt statsutskottets utlåtanden nr 73—78.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 79, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående befrielse för borgmästaren Oscar Dahlbäck m. fl. från viss dem i egenskap av magistratsledamöter ådömd ersättningsskyldighet till kronan m. m. jämte i ämnet väckta motioner blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 7.

Slutligen föredrogos, men blevo ånyo bordlagda jordbruksutskottets utlåtanden nr 76—87 och andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av viss Svenska Tändsticks Aktiebolagets stämpelskuld; och

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av viss del av det allmänna arvsfonden tillfallna arvet efter komminister Carl Axel Herman Hallonlöf; samt

från bankoutskottet, nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse, m. m.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 197, till fullmäktige i riksbanken, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 198, till fullmäktige i riksgäldskontoret, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 199, till styrelsen för riksdagsbiblioteket, angående verkställd granskning av bibliotekets styrelse och förvaltning.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 2, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ägofred, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra kammarens fjärde tillfälliga utskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående beredande åt det allmänna av medbestämmanderätt vid genomförandet av den inom näringsverksamheten pågående rationaliseringsprocessen; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Högström*	under	5	dagar	fr. o. m.	den	9 maj	och
» *Hedlund* i Östersund	»	7	»	»	»	11 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.40 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Onsdagen den 10 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 10 maj 1933.

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län insänts en den 9 maj 1933 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att, sedan metallarbetaren Axel Gunnar Lundqvist blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Göteborgs stads valkrets för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari år 1933, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 87 § av lagen om val till riksdagen sågverksarbetaren Karl Thorsten Henriksson blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1937.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:
C. G. Bruno.

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för sågverksarbetaren Karl Thorsten Henriksson att vara ledamot av riksdagens andra kammare för tiden till den 1 januari 1937.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, förklarade kammaren herr Henriksson behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen meddelade härefter, att herr Henriksson nu intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 248, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Vid remiss av propositionen nr 249.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts på bordet liggande proposition, nr 249 angående stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag begärdes ordet av

Herr **Lithander,** som anförde: Herr talman! Jag kan vid remissen av denna proposition icke uraktlåta att uttala stora betänkligheter beträffande den väg, som man här är inne på. Vi ha ju inte kunnat mer än helt flyktigt taga del av själva propositionen, men för min del vill jag uttala ett varningens

Vid remiss av propositionen nr 249. (Forts.)
ord och samtidigt en förhoppning, att det utskott, som skall behandla denna fråga — jag förmodar, att det blir statsutskottet, som får taga hand om den — förfar mer än vanligt kritiskt och att man noga besinnar, vart dessa åtgärder kunna leda och på vilka vägar man här är inne.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt överlämna ifrågavarande proposition jämte det i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandet till statsutskottet.

Slutligen föredrogs och remitterades till statsutskottet Kungl. Majt:s jämväl å bordet vilande proposition, nr 250, angående användande av visst belopp ur fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 till avlyftande av kassans skuld till riksbanken.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial, nr 2, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ägofred, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 och andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **Lindman,** som yttrade: Herr talman! Jag hemställer om förlängd motionstid för Kungl. Maj:ts proposition nr 249 med tio dagar utöver den ordinarie motionstiden.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion om allmän revision av rikets grundlagar; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 7.

Ang. konvention för lösande av konflikter mellan medborgarskapslagar m. m.

Vidare föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar m. m.

Därvid anförde

Fru **Nordgren:** Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga för att erinra om att svenska kvinnor i skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 december 1932 uttalat sig för att vid en revision av lagen om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap sådana ändringar i eller tillägg till lagen måtte föreslås, att kvinna erhölle fullt självständig medborgarskapsställning samt

Ang. konvention för lösande av konflikter mellan medborgarskapslagar m. m. (Forts.)

att, därest svensk medborgare vore gift med person av utländsk nationalitet, lättnad bereddes make att förvärva andra makens nationalitet. Att de svenska kvinnorna äro fullständigt eniga beträffande dessa krav framgår därav att samtliga svenska kvinnoorganisationer, såväl politiska som övriga av skilda slag, anslutit sig till denna framställning.

I sitt utlåtande (nr 27) förklarade också konstitutionsutskottet, i samband med tillstyrkandet av Kungl. Maj:ts proposition i frågan vid 1924 års riksdag, att en »ändring i lagstiftningen i riktning mot större självständighet för den gifta kvinnan utan svårighet syntes kunna vidtagas». Utskottet tillade dock, att detta vore beroende på, om det förhållandet inträffade, »att de europeiska länderna, i anslutning till det exempel, som givits av Amerikas förenta stater, komme att i större utsträckning än hittills skett, som förutsättning för förlust av medborgarskap för kvinna genom giftermål med utländsk man stadga, att hon genom giftermålet förvärvade mannens nationalitet», så att icke den situationen skulle kunna uppkomma, att hon stod i avsaknad av medborgarskap. Denna förutsättning, är ju, såsom framgår av den kungl. propositionen, numera uppfylld genom Haagkonventionens art. 8, vari fastslagits, att kvinnas förlust av medborgarskap genom giftermål med utlänning icke kan inträda under annan förutsättning än att hon förvärvar mannens medborgarskap, och denna regel lagfästs av flertalet stater.

Departementschefen har också i sitt uttalande till statsrådsprotokollet anfört att det finnes starka sakliga skäl, som tala för den av utskottet förordade lösningen av berörda fråga, ehuru han av skäl, som närmare anföres, anser att en lagändring i den åsyftade riktningen för närvarande ej bör komma till stånd. Jag vill emellertid i dessa herr statsrådets ord om att lagändringen *för närvarande* icke kan komma till stånd, se ett löfte om att man vid lämplig tidpunkt kommer att vidtaga de ändringar i medborgarskapslagen som av kvinnorna påyrkats.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Ang. anslaget till flottans ersättningsbyggnad.

Härefter förekom till behandling statsutskottets utlåtande nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkt 88, gjorda framställning i fråga om anslaget till flottans ersättningsbyggnad jämte en i ämnet väckt motion; och yttrade därvid

Herr **Ossbahr:** Uti förevarande utlåtande hemställer utskottet bland annat, att herr Holmgrens m. fl. motion nr 137 i denna kammare, i vad motionen avser förevarande anslag, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda. Såsom motiv för denna hemställan anför utskottet, »att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten väckts vissa motioner angående disponerande av medel, som i sådant hänseende kunde komma att beviljas, till bl. a. vissa arbeten för flottans ersättningsbyggnad utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit».

Bland de motioner, som hänvisats till det särskilda utskottet, föreligger även en motion av mig, väckt i denna kammare under nr 503. I denna min motion har jag direkt anknutit mitt yrkande till herr Holmgrens m. fl. motion nr 137, i det jag i min motion hemställt, att utöver de äskanden, som herr Holmgren m. fl. framfört, ytterligare ett visst belopp måtte avses för ifrågavarande er-

Ang. anslaget till flottans ersättningsbyggnad. (Forts.)

sättningsbyggnad. Jag anser således visserligen, att mitt yrkande inkluderar jämväl det yrkande, som herr Holmgren tidigare har gjort, men jag medger, att måhända någon tvekan kan uppstå vid behandlingen framdeles av min motion, vid det förhållandet att herr Holmgrens motion nu kommer att av kammaren avslås.

Jag skulle därför, herr talman, ansett mig berättigad att yrka återremiss på denna punkt, eventuellt med en hemställan till utskottet att utskottet måtte föreslå, att jämväl herr Holmgrens motion i vad den avser nu förevarande anslag måtte remitteras till det särskilda utskottet. Emellertid har herr Holmgren m. fl. i denna kammare sedermera väckt en motion rörande anslag till ersättningsbyggnad för flottan, vilken motion i det stora hela täcker det av mig tidigare framställda yrkandet. Under alla omständigheter blir således detta äskande, i sak och i det stora hela sammanfallande med mitt, av riksdagen prövat, och jag skall därför inte, herr talman, nu komma med något yrkande på denna punkt.

Jag har emellertid icke kunnat underlåta att här i kammaren påpeka den egendomliga situation, vari jag såsom motionär måhända lätt skulle kunna komma vid det tillfälle, då min motion kommer upp till behandling i kammaren, men jag har, som sagt, på denna punkt nu icke något yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 och 9 §§ i lagen den 2 juli 1915 (nr 261) angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen) m. m., i vad propositionen avser anslagsfrågorna, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Ang. Järvafältets elektrifiering.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 75, i anledning av väckt motion om anslag till Järvafältets elektrifiering.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Lundqvist** i Rotebro: Herr talman! Jag ber att få uttala ett beklagande av att statsutskottet har avstyrkt denna min motion med den synnerligen behjärtansvärda och på samma gång mycket rimliga framställning, som den inrymmer. Förhållandena måste ju anses ganska anmärkningsvärda. Jag tillåter mig fästa kammarens uppmärksamhet på, att detta stora övningsfält, som ligger alldeles utanför Stockholm, mitt inne bland de norra förstäderna, med ett fyrtiotal olika gårdar, ännu inte är elektrifierat. Jag skulle knappast tro, att det finnes några andra gårdar i hela Uppland med tillnärmelsevis samma förutsättningar, som ha det så dåligt ställt i nu förevarande avseende, som alla dessa gårdar på kronans egen mark.

Jag ber även få fästa uppmärksamheten på att bägge de militära myndigheter, som statsutskottet hört, ha på det livligaste tillstyrkt motionen. Icke desto mindre har statsutskottet ansett sig för närvarande icke kunna förorda framställningen, på grund av bristande utredning, förefaller det.

Som frågan nu ligger till, skall jag, herr talman, endast be att till herr

Ang. Järvafältets elektrifiering. (Forts.)

statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta en vördsam och enträgen vädjan, att herr statsrådet ville ägna denna till synes kanske ganska obetydliga fråga en välvillig och särskild uppmärksamhet, så att en ändring till det bättre måtte komma till stånd med det snaraste. Jag tror nämligen inte det kan vara ur någon synpunkt fördelaktigt, att den tingens ordning, som för närvarande råder därute, skall få fortsätta.

Med denna min hemställan till herr statsrådet skall jag, herr talman, avstå från att ställa något särskilt yrkande.

Häruti instämde herr *Thorell.*

Herr **Holmgren:** Herr talman! När statsutskottet har avvisat motionärernas förslag, så har detta ingalunda varit därför, att statsutskottet ställt sig avvisande gentemot tanken på en elektrifiering av Järvafältet, utan utskottet har tänkt sig, att denna fråga, som för närvarande icke föreligger i sådant skick, att vi kunna taga ståndpunkt till densamma, småningom kommer att föreligga fullt utredd och då säkerligen kommer att bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Statsutskottet har därför ansett, att vi böra invänta en framställning från Kungl. Maj:ts sida, innan vi taga ställning till denna fråga, som ingalunda är så liten.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Ang. eldaren J. B. Johanssons uppflyttning i högre löneklass.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av väckt motion om medgivande, att eldaren och gårdskarlen vid kommendants- och fortifikationsbyggnaderna i Boden J. B. Johansson må för uppflyttning i högre löneklass tillgodoräkna sig viss tidigare anställning.

Uti en av herr *Meyerhöffer* inom andra kammaren väckt motion, nr 121, hade föreslagits, att riksdagen måtte medgiva, att eldaren och gårdskarlen Johan Birger Johansson måtte för bestämmande av löneklass som tjänsteår få tillgodoräkna sig en tid av 7 år och 8 månader enligt ett för honom utfärdat antagningsbevis den 21 augusti 1928.

Utskottet framhöll, hurusom enligt utskottets mening vissa billighetsskäl talade för, att motionärens förslag så tillvida bifölles, att Johansson finge behålla den löneklassplacering, som han tidigare innehaft, intill dess han på grund av gällande avlöningsbestämmelser och med tillämpning av ett av Kungl. Maj:t den 22 juli 1932 fattat beslut kunde erhålla högre löneklass, samt hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela vad i utlåtandet anförts.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Strindlund, Svensson* i Grönvik och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr **Strindlund,** som anförde: Herr talman! Den huvudsakliga anledningen till att några av oss inom utskottet reserverat oss på denna punkt är de konsekvenser, som enligt vårt förmenande skulle uppstå genom ett bifall till statsutskottets framställning i förevarande fråga.

Ang. eldaren J. B. Johanssons uppflyttning i högre löneklass. (Forts.)

Här kan skapas ett prejudikat inom riksdagen på att gällande avlöningsbestämmelser kunna frångås. Förslaget motiveras med, som det står i utlåtandet, »billighetsskäl», utan att man klargör, vari dessa billighetsskäl bestå. Vi kunna genom bifall till utskottets hemställan komma därhän, att vi småningom i stället för vårt nuvarande avlöningssystem tvingas övergå till något slags behovsprövning i varje särskilt fall. Jag undrar om det kan vara klokt för riksdagen att slå in på sådana vägar.

Vad nu angår den framställning, vartill utskottet här intagit ståndpunkt, så har ju frågan om vederbörande tjänstemans placering i vanlig ordning underställts Kungl. Maj:t och icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Framställningen har jämväl avstyrkts av arméförvaltningens civila departement. Däremot har frågan, märkligt nog, icke hänskjutits för yttrande till vederbörande lönenämnd.

Jag vill också erinra om att detta egentligen icke är någon i sitt slag ny fråga, ty frågor av liknande art ha tidigare prövats av riksdagen. Men vid de tidigare tillfällen, då man gjort framställningar om att frångå avlöningsreglementets bestämmelser, har riksdagen i regel avslagit dessa. Då det varit fråga om att för mycket utbetalda dyrtidstillägg skulle återkrävas, har riksdagens beslut i regel gått ut på att för den tid, som gått, när missförhållandet i fråga påtalades, skulle återbetalning icke behöva ske, men för tiden därefter ha vederbörande vid alla dessa tillfällen fått avstå från den högre lönen eller det högre dyrtidstillägget från och med den tidpunkt, då missförhållandet påtalades. Här vill man icke blott befria en tjänsteman från återbetalningsskyldighet för för mycket utbekomna avlöningsmedel på grund av felplacering i lönehänseende, utan man vill också i fortsättningen låta vederbörande behålla en placering, som han enligt bestämmelserna i avlöningsreglementet för placering i löneklass icke äger rätt till.

Vi ha förut haft frågor av liknande slag på grund av framställningar från andra verk. Det har nämligen väckts motioner, där man begärt, att någon tjänsteinnehavare skulle få tillgodoräkna sig viss anställningstid såsom extra för att han därigenom skulle erhålla en bättre placering vid befordran till ordinarie tjänst. Då riksdagen haft att besluta i anledning av dessa framställningar, har riksdagen hittills icke velat lämna avlöningsreglementet och vad däri föreskrives. Här föreslås nu att vi skola bryta mot denna princip och detta utan att frågan underställts lönenämnden och på vanligt sätt utretts.

Jag kan ingalunda vara med härom utan måste tvärtom bestämt varna mot ett sådant beslut, som enligt min mening kommer att få mycket vittgående konsekvenser, och ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Vidare yttrade

Herr **Holmgren:** Herr talman! Det rör sig här om en f. d. furir, som hade tjänat ut sin anställningstid och emottagit en annan anställning, nämligen såsom gårdskarl i Boden. När han tog denna plats utlovades han icke blott med hand och mun utan jämväl skriftligen av fortifikationsbefälhavaren på platsen, att få tillgodoräkna sig en tjänstetid av 7 år och 8 månader för uppflyttning i löneklass. Han fick således en viss löneplacering med de förmåner, som följde därmed. Sedermera, fyra år senare, kommer Kungl. Maj:t till den uppfattningen, att han icke borde få tillgodoräkna sig mer än 7 månader av tjänstetiden och därför blev han nedflyttad i lägre löneklass, så att han numera har fått sin avlöning sänkt från 250 kronor 25 öre till 203 kronor 25 öre. Nu har

Ang. eldaren J. B. Johanssons uppflyttning i högre löneklass. (Forts.) statsutskottet sagt att billighetsskäl tala för, att han behålles vid den avlöning, som han dittills uppburit. De billighetsskäl, som herr Strindlund efterlyste, äro naturligtvis bl. a. att karlen har tagit en plats under vissa förutsättningar. Har något fel blivit begånget, bör det icke gå ut över karlen, utan över den, som gjort felet. Det är dessa enkla skäl, som legat till grund för statsutskottets hemställan i ifrågavarande punkt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Strindlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition uppläste och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Ang. avskedsersättning åt f. tygarbetaren J. A. Österlund.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av väckt motion om avskedsersättning åt förre tygarbetaren J. A. Österlund.

I en inom andra kammaren av herr *Andersson* i Stockholm väckt motion, nr 145, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta tillerkänna förre tygarbetaren J. A. Österlund rätt att uppbära avskedsersättning enligt de bestämmelser, som därom vid hans avskedande varit gällande, dock att från beloppet skulle avräknas den summa, Österlund uppburit i gratifikation.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av berörda hemställan anförde:

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Vad som här hänskjutits till riksdagens prövning är ju icke bara frågan, huruvida tygarbetaren Österlund skall få den avskedsersättning, som tillkommer honom, eller ej, utan det gäller väl här också att taga ställning till frågan, huruvida riksdagen skall rätta till och avhjälpa de orättvisor, som möjligen kunna komma att skapas genom myndigheternas beslut.

Herr Holmgren yttrade i fråga om det ärende, som vi nyss behandlade, att motivet för statsutskottet i det fallet varit att vederbörande skulle erhålla, vad han blivit utlovad. Samma skäl skulle ha kunnat föreligga, när det gällde för statsutskottet att taga ställning till den motion, som här föreligger. Statsutskottet har sagt, att avskedandet skett på grund av 1925 års försvarsbeslut.

Ang. avskedsersättning åt f. tygarbetaren J. A. Österlund. (Forts.)
Tygmästaren vid Stockholms tygstation, som verkställt uppsägningen och avskedandet, hade emellertid meddelat vederbörande arbetare, att han skulle komma att föreslås till avskedsersättning i vanlig ordning, och det lär väl vara så, att den, som avskedar någon, bäst känner till de skäl, som föreligga för avskedandet. I det avseendet måste naturligen jag och den, som fått avskedet, fästa största avseendet vid det besked, vederbörande erhållit vid avskedandet, och då hette det, att detta skedde på grund av de indragningar, som måste äga rum vid tygverkstäderna. Härtill kommer den omständigheten, att vederbörande avskedats samtidigt som andra arbetare, vilka erhållit avskedsersättning eller förtidspension. Nu säger utskottet, att här föreligger ett annat skäl. Arbetaren i fråga hade nämligen skadat sig i arbetet redan 1924 och avskedandet skedde icke förrän ett par år senare. Jag skulle vilja ställa en fråga till utskottet i anledning av detta uttalande: Är det utskottets mening, att en arbetare, som skadat sig i tjänsten skall på grund härav avskedas från sin anställning? Det är att märka, att ifrågavarande arbetare icke är fullkomligt oförmögen till arbete men det föreligger en betydande nedsättning i arbetsförmågan, eller rättare sagt, det har förelegat en betydande nedsättning i arbetsförmågan. I den mån, som han återvinner denna, sjunker emellertid den livränta, som han erhåller från riksförsäkringsanstalten. Läget är således icke det, som utskottet förutsatt. Avsked brukar ju icke förekomma, när det gäller en arbetare, som skadat sig vid olycksfall i tjänsten. Under sådana förhållanden är det uppenbart, att ett sådant avskedande icke här skulle ha förekommit. När utskottet emellertid åberopar, att skadan inträffade ett par år före avskedet, vill jag rikta uppmärksamheten på, att jag tillåtit mig ställa under riksdagens prövning frågan om, huruvida avskedsersättning hade bort utgå till en arbetare, som under ungefär liknande omständigheter avskedats vid samma tid från flottans varv i Stockholm. Denne arbetare hade skadat sig redan 1921 och avskedats år 1926. Han var fullkomligt oförmögen till arbete men Kungl. Maj:t hade beslutat, att han skulle tilldelas avskedsersättning och han fick också sådan. Däremot fick han icke den ersättning, som jag ansåg, att han under dessa omständigheter skulle ha varit berättigad till. Då ansåg man emellertid, att den omständigheten att skadan inträffat åtskilliga år tidigare än avskedet skedde icke utgjorde något som helst hinder för utbetalandet av den avskedsersättning, som skulle utbetalas i sammanhang med de indragningar, som skulle ske på grund av 1925 års försvarsbeslut.

Här föreligga alltså icke de omständigheter, som utskottet har anfört i sitt utlåtande. Utskottet har visserligen sagt, att det stött sig på de skäl, som framgå av de motionen bifogade handlingarna och av vad utskottet dessutom har införskaffat. Av utskottets utlåtande framgår emellertid icke alls vad utskottet införskaffat för någonting. Det vore rimligt, om utskottet i sitt utlåtande hade meddelat, vad som ytterligare legat till grund för utskottets ståndpunkt, något som ju kammarens ledamöter ändå skulle kunna göra anspråk på att få veta, när kammarens ledamöter skola taga ställning till en fråga sådan som denna.

När jag, herr talman, som sagt, har ställt denna fråga under riksdagens prövning, har det helt enkelt varit därför att Kungl. Maj:t och myndigheterna tidigare beviljat avskedsersättning under omständigheter, där verkligen tvekan har kunnat föreligga, om sådan skulle utbetalas eller ej och där omständigheterna i något fall liknat dem, som här föreligga. När en arbetare vid avskedet erhåller meddelande om, att han kommer att föreslås till avskedsersättning i vanlig ordning och det efter avskedet meddelas honom, att framställningen om erhållande av avskedsersättning avslagits, då har han icke blivit behandlad på ett sätt, som förutsattes vid avskedet, och den omständig-

Ang. avskedsersättning åt f. tygarbetaren J. A. Österlund. (Forts.)
heten, att han råkat ut för olycksfall, bör väl ändå icke utgöra något skäl att avskeda honom från hans anställning. Nu förefaller det mig, som om utskottet prövat saken på ett sätt som ofta sker, när det gäller att bedöma, huruvida en fattig människa skall få vad den behöver till livets uppehälle eller ej. Utskottet har med andra ord icke tagit hänsyn till de sakskäl, som föreligga i den fråga, som är under omprövning i utskottets utlåtande.

Med hänsyn till dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr **Holmgren:** Herr talman! Avskedsersättning tilldelas en arbetare vid krigsmakten endast om hans avsked står i samband med den av riksdagen beslutade omorganisationen av försvaret, som skedde genom 1925 års försvarsbeslut. Den förevarande mannen har icke avskedats av dessa skäl och har sålunda därför icke kunnat få någon avskedsersättning.

Herr Andersson i Stockholm riktade åtskilliga frågor till statsutskottet. Jag skulle för min del vilja rikta en fråga till honom. Om en arbetare år 1933 skadas i tjänsten och erhåller avsked, får han ju icke avskedsersättning. Varför skall den arbetare, som skadar sig 1924, få avskedsersättning men icke den, som skadar sig 1933. Saken är ju den att avskedsersättningen ingenting har att göra med att vederbörande blivit skadad. Frågan gäller endast, om vederbörande blivit avskedad på grund av 1925 års försvarsbeslut eller icke. Alla skola väl behandlas lika. Den, som blivit skadad i tjänsten, blir avskedad men får den ersättning från riksförsäkringsanstalten, till vilken han enligt gällande bestämmelser är berättigad. Vi ha således i detta fall att avgöra frågan, om denne man skall behandlas på samma sätt som alla andra arbetare i samma predikament.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få konstatera, att herr Holmgren sökte klara sig från den fråga, som jag framställt, genom att ställa en annan fråga. Detta är väl något, som en ledamot av statsutskottet allra minst bör göra sig skyldig till, när det här i kammaren framställes en fråga, vad det är för skäl, som ligga till grund för en speciell i utskottets utlåtande förekommande omständighet. Jag skall emellertid icke, när han nu frågar mig, gå tillväga på samma sätt, utan jag skall svara på den fråga, som framställts.

Det förhåller sig ju så, att en arbetare, som råkat ut för olycksfall i tjänsten, varigenom han blivit fullkomligt oförmögen till arbete, erhåller från riksförsäkringsanstalten en livränta, som enligt lag skall utgå till den, som är oförmögen till arbete. I det här fallet har vederbörande råkat ut för skada, som icke medfört fullkomlig oförmåga till arbete, utan det finnes en betydande del av hans arbetsförmåga kvar. Det brukar ju icke förekomma, att en arbetare avskedas från sin anställning, då han råkat ut för olycksfall, som icke medfört fullkomlig nedsättning av arbetsförmågan, ty det finnes ju ingen utsikt, att en sådan arbetare skall kunna skaffa sig arbete på annat håll med den nedsättning i arbetsförmågan, som föreligger.

Jag anser sålunda, att de skola behandlas fullkomligt lika, om de skadat sig 1924 eller om de skadat sig 1933. Alltså, bli de fullkomligt oförmögna till arbete, mista de sin anställning och få klara sig på den livränta de få. Men om de skada sig så, att endast en del av arbetsförmågan försvinner, skola de ha den livränta, som riksförsäkringsanstalten tillmäter dem på grund av skadans omfattning. Sedan skola de få fortsätta sitt arbete för att därigenom

Ang. avskedsersättning åt f. tygarbetaren J. A. Österlund. (Forts.)
få den återstående delen av den inkomst, de behöva för sitt uppehälle. Det är min ståndpunkt i frågan.

Därtill komma de omständigheter jag tidigare anfört i detta fall, nämligen att denne man enligt tygmästarens besked avskedades på grund av 1925 års försvarsordning och på grund därav förslogs till erhållande av avskedsersättning. Men sådan har icke beviljats, och det har anförts från de beslutande myndigheternas sida, att orsaken till, att han icke fick avskedsersättning, var, att han åtnjöt livränta från riksförsäkringsanstalten. Nu har jag visat på, att i ett annat fall, där också livränta utgått, från Kungl. Maj:ts sida förklarades, att livränta ej utgjorde hinder för utbetalning av avskedsersättning. Och då har utskottet sagt, att den omständigheten, att livränta utgår, har ej varit skäl för att avslå framställningen om avskedsersättning. Men varpå stöder då utskottet sitt uttalande? Det finnes intet i handlingarna, som stöder det påståendet. Jag har till utskottet överlämnat handlingar, som styrka, vad jag här i debatten uppger.

Herr **Holmgren:** Herr talman! Herr Andersson i Stockholm ondgjorde sig över, att han ej fick svar på en fråga. För min del tycker jag, att den frågan ej var så viktig, att den borde besvaras. Han frågade, vilka handlingar legat till grund för statsutskottets förslag. Jag vill då svara, att statsutskottet har inhämtat alla handlingar, som finnas i målet, sålunda jämväl Kungl. Maj:ts beslut, och prövat dem och kommit till den uppfattningen, att Kungl. Maj:t handlat fullkomligt riktigt och på ett sätt, som riksdagen ej har anledning att göra erinran emot.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att fortfarande få konstatera, att herr Holmgren ej svarade på den fråga, jag framställde, nämligen om tygmästaren vid Stockholms tygstation, som verkställt avskedandet, vet, vad orsaken till avskedandet är. Om man tillmäter tygmästarens uttalanden något värde, hade det varit av intresse att få veta, vad han sagt. Han föreslår denne man till erhållande av avskedsersättning i vanlig ordning. Om det är anledningen ber jag att få veta, om det i de handlingar, som utskottet infordrat, finnes besked, att den omständigheten, att livränta utgår, icke varit hinder för utbetalande av avskedsersättning. Det vore intressant, om herr Holmgren kan plocka fram något sådant.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 13.

Föredrogos vart för sig

statsutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Ostkustbanan och Uppsala—Gävle järnväg jämte en i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för spannmålslagerhusfonden m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om kapitalökning för lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift jämte i ämnet väckta motioner; och anförde därvid:

Ang. kapitalökning för lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift.

Herr **Jacobsson:** Herr talman! Jag får med tacksamhet anteckna utskottets välvilliga behandling av min motion i förevarande avseende. Jag vill därtill rent parentetiskt foga en vädjan till sådana kammarens ledamöter, som jämväl äro ledamöter i vägstyrelser, att ägna uppmärksamhet åt betydelsen av övergång till träkolsgasdrift av vederbörande vägmaskiner.

Herr **Nyblom:** Herr talman! Jag har endast velat få till protokollet antecknat, att jag hysar ganska stora betänkligheter rörande den omständigheten att man borttagit den hittills vid dessa lån tillämpade tvåårigа räntefriheten.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av villkoren för lån från statens mejerilånefond samt kapitalökning för samma fond ävensom en i ämnet väckt motion biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 16.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 79, i anledning av väckta motioner dels om bidrag av statsmedel till täckdikningsföretag, dels ock om viss ändring i villkoren för lån från täckdikningslånefonden.

Ang. statsbidrag till täckdikningsföretag m. m.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 47 av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.*, likalydande med II: 91 av herr *Hagman m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande villkor för lån från täckdikningslånefonden, att statslån från fonden finge under tre år från lyftningsdagen innehavas räntefritt och utan amortering, varefter ränta skulle utgå med 4 procent jämte kapitalåterbetalning med en tolftedel årligen, samt att redan beviljade lån måtte komma i åtnjutande av samma utsträckning av amorteringstiden, därest den för lånen ställda säkerheten befunnes tillfredsställande; samt

2) II: 35, av herr *De Geer m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen ville för budgetåret 1933/1934 bevilja ett extra förslagsanslag om två miljoner kronor att utgå som bidrag till täckdikningsföretag med högst 50 procent av verkliga kostnaden och att utöver de nyssnämnda bidragen fortfarande måtte kunna beviljas bidrag till täckdikningar såsom lån från allmänna täckdikningslånefonden.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Gabrielsson*, *Tjällgren*, *J. Fritiof Gustafson*, *Lindmark*, *Elof B. Andersson*, *Hedlund* i Häste, *Pehrsson* i Bramstorp och *Hagman*, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta,

Ang. statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)

1) att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 47 och II: 91; samt

2) att motionen II: 35 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, erhölls ordet av

Herr **Johansson** i Uppmälby, som anförde: Herr talman! Med avseende å motionerna i första kammaren nr 47 och i andra kammaren nr 91 vill jag hemställa om bifall till utskottets förslag, men däremot i fråga om motionen i andra kammaren nr 35, att denna måtte återremitteras till utskottet. Det har nämligen uttalats vissa önskemål, att denna fråga skulle få gå till det särskilda utskottet.

Det förhåller sig så, att man har begärt ett anslag på 2 miljoner kronor, som skulle användas så, att staten skulle lämna bidrag på 50 % av kostnaden för täckdikning. Att vi inom jordbruksutskottet, när vi överlämnade ärenden till särskilda utskottet, icke överlämnade även denna motion, berodde på, att i motionen hemställes, att anslaget skulle utgå av skattemedel. Och vi vågade ej öka nionde huvudtiteln med 2 miljoner kronor, vilket skulle ha blivit en följd av bifall till motionen. Men när nu detta önskemål framkommit, vill jag för min del icke motsätta mig det utan yrka, att motionen återlämnas.

Medan jag har ordet och för att ej behöva upptaga tiden flera gånger vill jag yttra något om motionerna i första kammaren nr 47 och i andra kammaren nr 91. Det finnes reservanter, som gå på tillstyrkan av dessa. Det är en fråga, som återkommer, kan man säga, årligen. Riksdagen har gjort ändringar i gällande bestämmelser två gånger efter varandra. År 1931 beslöt riksdagen, att i stället för ett års räntefrihet skulle det vara två års. Och 1932, d. v. s. så sent som i fjol, beslöt riksdagen medgiva, att man skulle kunna få uppskov med amorteringen i två år. Majoriteten i utskottet har ansett, att man ej bör på detta sätt för varje år ändra grunderna utan åtminstone avvakta någon tid, innan man går in för ändrade grunder. Om nu denna motion nr 35 skulle komma att av det särskilda utskottet bifallas, skulle det hjälpa upp saken betydligt, därigenom att man då finge ett anslag på 2 miljoner kronor, av vilka skulle utgå statsbidrag med 50 % av kostnaden. Jag är av den uppfattningen, och det äro väl alla ense om, att täckdikningen är av ofantligt stor betydelse och kanhända, då det är fråga om att motarbeta arbetslösheten, torde vare ett av de bästa arbeten, man kan igångsätta, därför att nästan allt går till arbetslöner dels ute på fälten och dels indirekt vid tegelbruken, som tillverka de erforderliga rören.

Jag skall ej upptaga tiden längre, herr talman. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i vad gäller motionerna i första kammaren nr 47 och i andra kammaren nr 91, samt att motionen i andra kammaren nr 35 måtte återremitteras till utskottet, varmed följer, att sista delen av utskottets motivering, som lyder: »Härav följer att utskottet än mindre kan biträda det i motionen II: 35 framförda förslaget om statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, något som på sätt ock framgår av motionen skulle kräva anvisande av mycket betydande anslag av skattemedel», skulle utgå.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Vidare yttrade:

Herr **Hagman:** Herr talman! Då jag tidigare väckt motion i denna fråga, anhåller jag att för kammaren få med några ord klargöra de motiv, som för motionärerna ha varit avgörande.

Ang. statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)

Motionärerna ha ansett, att täckdikning, sedd ur jordbruksteknisk synpunkt, har den allra största betydelse för jordens rationella brukande och utnyttjande, och att ur ekonomisk synpunkt dikningens betydelse icke är mindre. Att i våra dagar kosta utsäde, gödsling och arbete på en jord, som till följd av överflödigt vatten ej kan lämna skäligt skördeutbyte, är förlustbringande och detta ofta i avsevärd mån. Täckdikningen är i eminent grad en rationaliseringsåtgärd, som man från olika håll tillrått jordbrukarna att vidtaga. För täckdikning fordras emellertid betydligt kapitalutlägg, som jordbrukarna allra minst under nuvarande förhållanden kunna avsätta i den egna driften. Inkomsterna räcka knappast till de löpande utgifterna, och att avsätta något till grundförbättring låter sig i nuvarande tider icke göra. För att förhjälpa jordbrukarna till möjlighet att utföra täckdikning har riksdagen tidigare anslagit medel och bildat en fond, benämnd täckdikningslånefonden. Fonden ifråga har funnits i flera år och de nuvarande bestämmelserna kommo till 1920. De viktigaste bestämmelserna för fonden äro, att lån är amorteringsfritt i två år och därefter amorteras med $^1/_7$ årligen. År 1930 medgav riksdagen två års räntefrihet. Villkoren för erhållande av lån ur fonden voro säkerligen väl avvägda vid de tidpunkter, då riksdagen tog ställning till resp. frågor. Lån från täckdikningslånefonden har också för jordbrukarna varit till betydande hjälp. Hade ej fondens medel funnits att tillgå, hade en stor del av våra jordbrukare ej kunnat täckdika, åtminstone ej i den omfattning som nu varit möjligt. Bestämmelser, som voro väl avvägda, t. ex. år 1920, då villkoren för fonden bestämdes, och vad som då var tillräckligt, är det knappast under de nu rådande förhållandena. Vi känna alla till, att jordbrukarnas ställning har under de gångna åren och ej minst under det sista året i hög grad försämrats. För att belysa detta förhållande skall jag nämna några siffror. År 1920 exempelvis fingo lantmännen för sitt vete nära 43 öre pr kg, smöret stod i 6 kronor 70 öre per kg och äggen i 6 kronor tjoget. Index för jordbruksprodukter, om vi utgå från år 1913 som jämförelsetal, var 283. Emellertid ha år för år priserna på jordbruksprodukter sjunkit och år 1930, då riksdagen medgav lättnader i villkoren i det räntefrihet i två år beviljades, hade index i jämförelse med förkristidsprisen sjunkit till 121. År 1932, då föreliggande fråga även debatterades i riksdagen, stodo jordbruksprodukterna vid ett indextal av 91, och i mars i år hade vi ett nettoindextal av 79. Med dessa siffror för ögonen torde det stå tydligt för oss alla, att vad som var lätt att utföra under gångna år är nu svårt, och att den hjälp, som var tillräcklig då, är ej tillräcklig för närvarande. Det möter för lantbrukarna för närvarande mycket stora svårigheter att fullfölja de årliga betalningarna till fonden. Jag har själv en rätt god erfarenhet av dessa förhållanden och vet, hur svårt det kan vara, att amortera lånen med $^1/_7$ pr år. Det är i många fall verkligen så, att jordbrukarna ej stå ut därmed. Och det är väl ändå beklagligt, om en del lantmän på grund av skuldsättning för utförda grundförbättringar skulle bli nödsakade att gå ifrån sina gårdar.

Med anledning av här berörda förhållanden har täckdikningen under senare tid måst väsentligt inskränkas. Att så verkligen är förhållandet känna vi alla, som syssla med praktiskt lantbruk, och det framgår också av meddelanden från hushållningssällskapen, liksom därav att fondens medel rönt minskad användning. År 1931 utlämnades 1,066,000 kronor men år 1932 endast 908,000 kronor, och innevarande år är efterfrågan betydligt mindre än de föregående åren. Att täckdikningen minskat i omfattning framgår även tydligt av åtgången utav tegelrör. Det är nämligen så, att täckdikningen numera så gott som uteslutande verkställes med användande av tegelrör. Jag har i dag talat med sekreteraren i Sveriges tegelindustriförening, kapten Camitz i Sala,

Ang. statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)
och han har meddelat några siffror, som han lovade, att jag fick meddela kammaren. År 1930 tillverkades 57.6 miljoner tegelrör. År 1931 sjönk antalet med nära 10 miljoner till 47.9 miljoner och för sista året, 1932, till närmare hälften av föregående års tillverkning. Någon exakt siffra å 1932 års tillverkning kunde emellertid icke lämnas. Innevarande år torde tillverkningen enligt kapten Camitz mening behöva inskränkas till 10—15 % mot tidigare. Det är nämligen så, att tegelbruken ligga inne med stora mängder rör från föregående års tillverkning, som då ej kunde säljas. Vad det betyder för jordbruket, liksom för arbetstillgången på landsbygden, om ej täckdikningen kan fullföljas, förstå vi säkerligen litet var. Det är nämligen så, som den ärade ordföranden i jordbruksutskottet meddelade, att arbetskostnaderna vid täckdikning äro betydande. Vi torde kunna säga, att 98—99 % av de kostnader täckdikningen drager äro arbetskostnader, dels direkt på fältet med 60—65 % och dels indirekt vid tegelindustrien m. m. Vi ha mångenstädes på landet en mängd lösarbetare, lägenhetsinnehavare och innehavare av arbetaresmåbruk, som för sin utkomst och existens i hög grad äro beroende av täckdikningsarbete. För några dagar sedan meddelades från Östergötland, att till ett dikningsarbete, vid vilket 25—30 man kunde anställas, anmälde sig omkring 200 st. Det förefaller som om det vore stor arbetsbrist på detta område just nu.

Det är för att skapa förutsättningar för uppehållande och om möjligt utvidgande av täckdikningsverksamheten som motionen väckts. I motionen föreslås, som kammarens ledamöter känna till, tre års räntefrihet på lånen. Det har tidigare varit två års räntefrihet. Detta medför givetvis en kostnadsökning för staten, men denna blir icke så synnerligen stor. Om vi kunna uppehålla verksamheten år 1933 i ungefär samma omfattning som år 1932, skulle det medföra en ränteförlust av c:a 36,000 kronor. Vi skola besinna, att för denna ringa kostnad, c:a 36,000 kronor, få vi arbeten utförda till värde av betydligt över 1,000,000 kronor. Lantbrukarna låna i regel icke till fulla kostnaden, utan endast vad de nödvändigt behöva. Skulle fondens medel komma till yterligare användning och upplåningen bli så stor som 1932 års riksdag beräknade eller en och en halv miljon kronor, gör staten en ränteförlust på 60,000 kronor, men detta skulle då medföra en så betydande ökning i arbetstillgången, att vi måste säga, att medlen äro synnerligen väl använda.

Beträffande det berättigade i ytterligare ett års räntefrihet ber jag få erinra om att denna kammare förlidet år ansåg, att en sådan treårig räntefrihet vore skälig. Kammaren beslöt nämligen då med 90 röster mot 76 att bifalla ett förslag om treårig räntefrihet. Lantbruksstyrelsen sade i sitt vid det tillfället avgivna yttrande, att den fann, att under tider som då rådde det vore fog för 3-årig räntefrihet. För närvarande är, som jag tidigare påpekat, läget för jordbruket ännu sämre, och därför gäller vad som sades 1932 med ännu större styrka för närvarande.

I andra punkten föreslås i motionen förlängning av amorteringstiden från sju till tolv år samt en från två till tre år förlängd amorteringsfrihet. Det har under senare åren varit svårt för lantmännen att komma ut med en så stor amortering som en sjundedel per år, och under de nuvarande förhållandena med de låga priserna på jordbruksprodukter blir det nära nog omöjligt. Andra kammaren uttalade sig förlidet år för en betydlig förlängning av amorteringstiden, och behovet därav vitsordades då även av lantbruksstyrelsen. Beträffande förslaget om amorteringstidens utsträckning till 15 år ha vi anslutit oss till den ståndpunkt riksdagen intog 1927, då förslag till lag om nyttjanderätt till fast egendom behandlades. Riksdagen uttalade sig då för en femtonårig amortering av täckdikningens arbetskostnader. Be-

Ang. statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)

stämmelserna härom återfinnas i Svensk författningssamling nr 383/1927 17 §.

Skulle kammaren, som jag livligt hoppas, i dag bifalla den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, få jordbrukarna större möjligheter att gå i land med de förpliktelser, som de vid låns erhållande ikläda sig. Härigenom skapas större möjligheter att uppehålla täckdikningsverksamheten, ja kanske utvidga densamma. Vi böra observera, och jag ber särskilt få poängtera, att vi här ha en kombination av möjligheter att med jämförelsevis små omkostnader för det allmänna skapa arbete i relativt stor omfattning, och på samma gång tillgodose ett av jordbrukets mest trängande behov av räntabilitetsbefordrande förbättringar.

Med anledning av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, i vad den avser första punkten. I sammanhang därmed skall jag be, att i motiveringen till reservationen strykas de sista raderna, som börja med orden: »Däremot kan utskottet icke biträda» etc.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Kullen, *Olsson* i Staxäng, *Gustafson* i Kasenberg, *Westerdahl*, *Brännberg*, *Persson* i Falla, *Persson* i Grytterud, *Skoglund*, *Johansson* i Krogstorp och *Nilsson* i Bonarp.

Herr **Danielsson:** Herr talman! Efter det synnerligen klarläggande anförandet av den föregående talaren, däri han ingående redogjorde för täckdikningsarbetets betydelse, skall jag endast med ett par ord motivera, varför jag kommit till samma slutsats som han.

Vi behöva icke gå närmare in på ett faktum, som vi alla känna till, nämligen att arbetslösheten griper mer och mer omkring sig även på landsbygden i de mest avlägsna delarna av vårt land. Genom detta arbete finnes möjlighet att för ringa utgift skapa arbetsmöjligheter och därmed inkomster åt många, som det är synnerligen svårt att hjälpa annars. Vi känna gott till från föregående års behandling av denna fråga, hur man på vissa trakter i synnerhet i Skaraborgs län har genom bidrag av staten fått möjlighet att skapa de stora kanaler, som varit förutsättningen för att det skall kunna bli något verkligt effektivt täckdikningsarbete. Det är också ett av de motiv, på grund av vilka man kan anse, att riksdagen bör gå in för en förlängning av den ränte- och amorteringsfria tiden från två till tre år. Det sades visserligen av utskottets ärade ordförande, att dessa krav komma igen ideligen och årligen och att det inte blir någon ro och fred, utan de komma igen. Jag tror, att om riksdagens andra kammare i år skulle fatta samma beslut som i fjol, ty det överensstämmer tämligen nära med reservationen i den första punkten, så skulle det väl knappast behöva befaras, att det behövde komma några nya yrkanden i detta ärende.

Men varför återkommer detta krav från jordbrukarhåll år efter år? Det beror på att det är något annat mycket allvarligt, som också återkommer, nämligen den fruktansvärda depressionen för jordbruket. I närvarande stund är det tiotusentals jordbrukare i landet, som icke ha klart för sig, varifrån de skola taga pengar till räntor på sina skulder och amorteringar. För dem skulle ett uppskov med den första amorteringen betyda ofantligt mycket. Det är denna ständigt förvärrade kris, som med varje år säkert blir värre och värre, som gjort, att man återkommer och vill ha nya lättnader. Vi få komma ihåg, att staten icke riskerar något. Fonden är så stor, att den räcker. En eventuell ränteförlust skulle uppgå till högst 36,000 kronor, men på hur många områden får icke staten träda emellan med större belopp? Tänk på

Ang. statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)

industrien! På riksdagens bord ligger krav på ett miljonanslag, som kom i går. Sådana behandla vi ständigt. Det är så allvarligt detta, att man får även på detta lilla område lov att göra vad man kan för att hjälpa de tusentals jordbrukare, som ha svårt att klara sina utbetalningar.

Vad angår motionen II: 35 har jag liksom utskottets ärade ordförande och den föregående talaren ingenting emot, att den återremitteras, så få vi se vad det kan bli av den, då den kommer till det särskilda utskottet. Men jag ber att få betona, att — såvitt jag förstår — är den omständigheten, att vi återremittera denna motion, icke något motiv för att avslå övriga motioner. Man kan bifalla reservationen i dess första punkt, ty de, som skulle bli hjälpta genom en förlängning av den räntefria tiden, de skulle säkerligen icke få något med av de två miljonerna, skulle jag tänka mig, utan de skulle gå till helt andra. Jag tror alltså, att även om särskilda utskottet finner någon möjlighet att ge något i enlighet med denna motions syfte, utesluter det icke, att vi gå in för de övriga motionerna.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen i dess första punkt. Det är samma yrkande, som herr Hagman gjorde. Jag har däremot icke något emot, att motionen i den andra punkten återremitteras till utskottet.

Herr *Olsson* i Ramsta instämde häruti.

Herr **De Geer:** Herr talman! Det kanske kan synas alldeles obehövligt, att jag också yttrar mig i denna diskussion, men jag ber endast att få betyga, att då jag först läste jordbruksutskottets utlåtande, kände jag mig ganska bekymrad över att den av mig väckta motionen nr 35 icke skulle ha någon utsikt att vinna något beaktande vid årets riksdag. Emellertid ber jag nu att få uttrycka min stora tillfredsställelse över herr Johanssons i Uppmälby förslag, att motionen återremitteras till jordbruksutskottet för att sedan överlämnas till särskilda utskottet, och jag hoppas, att dess innehåll i särskilda utskottet skall bli beaktat i åtminstone någon mån. Jag är liksom den föregående talaren övertygad om att det skulle kunna göras något i denna sak särskilt under nuvarande tid, och jag tror, att det skulle vara till stort gagn vid lösningen av arbetslöshetsproblemet att ha även denna möjlighet att tillgripa. Det förekommer icke på landsbygden några slags företag, som kunna giva sysselsättning åt så mycket folk som just täckdikningsföretagen. Jag anser, att om det skall kunna bli något större täckdikningsföretag igångsatt, måste man tillgripa alla möjliga underlättande åtgärder. Jag har den meningen, att det för närvarande är omöjligt att få något i gång så som jordbruket nu är utarmat, om man icke får särskilt höga statsbidrag. Jag måste instämma i reservationens förslag i första punkten, däri man vill underlätta möjligheterna till täckdikning genom utsträckning av räntefriheten och av amorteringstiden.

Jag ber med dessa korta ord, herr talman, att för min del få ansluta mig till reservanternas förslag i första punkten och anhåller att i övrigt få instämma i herr Johanssons i Uppmälby förslag, att motionen nr 35 måtte återremitteras till jordbruksutskottet.

Herr **Liedberg:** Herr talman! Jag har såväl i utskottet som i debatten i dag haft svårt att förstå den argumentering, som säger, att eftersom vi komma igen år efter år, är det något dåligt med motionen. Den är väl i stället efter min mening det bästa beviset för att det här är något att göra och att förhållan-

Ang. statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)

dena icke äro tillfredsställande sådana som de nu äro. För övrigt ha herr Hagman och herr Danielsson så vältaligt motiverat ett bifall till reservationen, att det inte behöver sägas så mycket till, men jag tillåter mig dock att ytterligare belysa frågan ur ett par synpunkter.

Det är ostridigt, att det är fortfarande mycket stora områden åker i vårt land, som fortfarande icke äro täckdikade. Och ju sämre ekonomi det är på ett jordbruk, desto sämre går det att driva ett jordbruk, som icke är täckdikat. Vidare vill jag säga, att täckdikning i stor utsträckning och i stora delar av landet genomfördes på 60-, 70- eller 80-talen. Dessa täckdikningar äro nu i stort behov av att göras om, dels därför att de äro för gamla och dels därför att de gjorts med för små rör. De måste täckdikas på nytt på samma sätt som om de vore nya områden, som skulle täckdikas. Det är av stort behov för jordbruket, att det sättes fart på denna fråga. Det är en god investering för staten i den mån staten bidrager, och det är en god investering för den enskilde, i den mån han kan sätta i gång ett sådant arbete och få stöd för att göra det.

Det är, som redan nämnts i debatten, ett ofantligt stort antal arbestillfällen, som därigenom skulle skaffas, för det första för alla täckdikningsarbetare och därnäst för tegelindustrien. Vad gäller det här? Det gäller i själva verket en mycket blygsam begäran: att få amorteringstiden utsträckt och ytterligare ett år räntefritt. Det gäller icke, att staten skall satsa pengar direkt, utan det gäller ett års räntefrihet. Man vill låna pengar under förutsättning att man kan betala igen dem.

Livslängden för en täckdikning är olika på grund av jordmånen, men vanligen går den upp till 50, 60, 70 eller 80 år. Då kan det vara av intresse att jämföra med förhållandena på ett närliggande område, nämligen statens avdikningslånefond till de stora vattenavledningsföretagen, där staten ställer pengar i stor utsträckning till förfogande. Det ena sker i form av öppna diken och stora kanaler, under det att det andra sker i form av rör i jorden. Där är villkoret tre års räntefrihet och sedan 3.6 % ränta, men den skall inte betalas utan endast från tredje till sjätte året läggas till kapitalet. Från det sjunde året sker inbetalning i form av att ränta och amortering sammanslås till en annuitet av 6 % på det belopp, som står såsom lånebelopp på det sjunde året. På dessa lån räknas 3.6 % ränta och resten får amorteras på den tid det kan. Det rör sig där om 30 eller 40 års amorteringstid. Det är tillfredsställande villkor, och det har visat sig, att dylika företag varit till gagn för de jordbruk, där de satts i gång. Men det är blygsammare krav här. Man önskar blott, att amorteringstiden för dessa dikningslån skall ökas från sju till tolv år och att man skall få ett år räntefritt till. Då skulle det bli samma räntefrihet som vid lån från statens avdikningslånefond. Men man ställer icke krav på att räntan under tre år skall läggas till kapitalet, så som där sker, utan man begär blott, att amorteringstiden skall ökas från sju till tolv år. Vad betyder det på ett tal av 5,000 kronor? I det ena fallet skall vederbörande ut med 700 kronor om året utom ränta, i det andra fallet blott med 400 kronor. Det är en betydande skillnad i dessa dagar, då folk har så svårt att skrapa ihop till vilka utgifter som helst.

Det är en mycket blygsam begäran rörande en sak, där staten kan med ytterst ringa offer göra något gott. Hela denna dräneringsfråga bör stimuleras och lättas både för dem, som ha dessa lån, och för dem, som eventuellt ämna sätta i gång och söka sådana. Och jag är säker på att om riksdagen bifaller reservationen, kommer såsom en följd därav dylika företag att i mycket stor utsträckning sättas i gång. Föregående års riksdag har beslutat, att det skulle

Ang. statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)
göras en framställning till Kungl. Maj:t om att utan hinder av gällande bestämmelser anstalter skulle träffas för beredande av möjlighet för låntagare att på därom gjord ansökan och efter prövning av omständigheterna beviljas ytterligare två års anstånd. Det är icke så förfärligt smakligt för folk att komma och be om en sådan sak och att dessutom utställa sina egna angelägenheter för prövning, om ansökningen skall kunna bifallas.

Jag tillåter mig, herr talman, att hemställa om bifall till det av herr Hagman formulerade yrkandet.

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr förste vice talman! Jag har tillåtit mig begära ordet egentligen i egenskap av gammal dikesgrävare. Jag har icke såsom den ärade talaren på Östgötabänken sysslat med dessa saker i chefsställning, utan jag har gjort det såsom enkel dikesgrävare. Jag tillåter mig därför påstå, att jag i någon mån känner till föreliggande spörsmål, och jag har dessutom deltagit i frågans behandling i utskottet, varför jag vill säga ett par ord.

Såsom kammarens ledamöter nu hört, är det fråga om att utöka amorteringstiden från sju till tolv år samt tiden för åtnjutande av räntefrihet från två till tre år. Detta kunde väl litet var reflektera på, om icke detta förslag skulle få retroaktiv verkan. Jag ber kammarens ledamöter, vilken uppfattning de än ha om täckdikningen — det torde för övrigt knappast råda delade meningar om att täckdikningen icke är nyttig — att beakta, att bifalles denna reservation, river man upp den grund, varpå lån och stöd från statens sida beviljas till åtskilliga näringsgrenar. Är det så, att man här behöver lättnader — det är icke uteslutet, och jag vill icke bestrida, att man kan behöva lättnader — måste det komma fram ett planmässigt utarbetat förslag, så att man icke rycker lös en detalj och därigenom river upp det hela. Då måste det komma ett förslag, utarbetat av Kungl. Maj:t, som riksdagen har att taga ställning till, så att man icke i ett förhastande vidtager åtgärder, som måhända i framtiden skulle bli allvarliga till sina ekonomiska konsekvenser.

Det finnes enligt mitt förmenande mycket starka skäl för riksdagen att följa utskottet. Det har såväl i utskottet, som här i debatten, talats om depressionen för jordbruket, och det är väl ingen, som bestrider, att på jordbruksområdet råder en allvarlig depression, men jag vill erinra om att för icke så länge sedan beviljades 10 miljoner kronor till stöd och hjälp åt jordbruket för att reda upp svårigheterna i någon mån åtminstone, och som även kan bliva till hjälp för täckdikningen.

Jag tillåter mig att säga, förutom detta, några ord, som kanske icke direkt höra till frågan. Jag vill då först erinra om att de bestämmelser, som riksdagen år 1920 beslutat i anledning av denna täckdikningslånefond, vid åtskilliga tillfällen ändrats. De ha måst ändras, därför att man i många fall kanske icke använt dessa pengar riktigt så, som de skulle användas. Det finns t. ex. många lantbrukare, som ha pengar på banken, men som ändå tagit lån från täckdikningslånefonden, därför att dessa lån varit räntefria eller löpt med en billig ränta o. s. v. Det är väl ändå icke riktigt att använda statens pengar på det sättet.

Jag tillåter mig, herr talman, vidare erinra om ett annat förhållande. Det bestämmes, att för att man skall kunna erhålla täckdikningslån skall planen för arbetet vara uppgjord av statens lantbruksingenjör eller en jordbrukskonsulent. Det ställes ganska stora krav på den, som skall göra upp dessa fina plankartor, som sedan ofta få hänga på en vägg i lantbrukarens hem eller någon annanstans såsom prydnad eller ligga i byrålådan. Man har emellertid

Ang. statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)

icke alltid varit så noga med huru arbetet utföres ute på fältet. Det föreskrives visserligen, att jordbrukskonsulenten, lantbruksingenjören, länsagronomen eller vad de nu heta också skall avsyna utförd täckdikning. Men jag vill säga, att skall ett täckdikningsarbete bli riktigt utfört, hjälper det icke med att man kommer och avsynar arbetet, sedan det blivit färdigt. Den enda garantien är, att man har arbetare, som kunna utföra detta arbete samvetsgrant och ordentligt. Men bestämmelserna härom äro dunkla.

Den föregående talaren tillät sig att nämna några siffror belysande huru lång tid en täckdikning kan vara i full kraft. Jag skall icke ingå på en granskning av dessa siffror, men jag vill blott säga, att här i detta land ha med statsmedel utförts täckdikningar, som gjort jorden sämre än den varit förut, därför att arbetet utförts slarvigt. Vi ha kunnat vara noga med att få fina plankartor, men vi ha icke tagit tillräcklig hänsyn till huru arbetet utförts ute på fältet, och detta är väl ändå det mest betydelsefulla.

När det nu är fråga om ett förslag, som jag för min del vill biträda, nämligen ställa i utsikt, att lantbruket skulle kunna få anslag av arbetslöshetsmedel för att utföra dräneringsarbeten, skulle jag vilja säga, att utskottet bör då i viss mån taga hänsyn till dessa förhållanden, så att man får arbetet ute på fälten utfört på ett sådant sätt, att det blir till varaktig nytta.

Herr förste vice talman, ehuru ämnet ingalunda är uttömt, inskränker jag mig till detta och ber att få yrka bifall till det yrkande, som framställts av herr Johansson i Uppmälby.

Herr **Elmroth:** Herr förste vice talman! Denna fråga är ur såväl principiella som praktiska synpunkter mycket betydelsefull för den näringsgren, som det nu närmast gäller. Jag hör till dem, som icke dela den på sin tid mycket populära uppfattningen att all välsignelse för jordbrukets vidkommande skulle vinnas genom att *odla* så mycket jord som möjligt och så stora arealer som möjligt, utan att tänka på i framtiden kommande möjligheter att kunna förränta det i denna odling investerade kapitalet. Utvecklingen på området, som påverkats av olika inre förhållanden, lärer väl nu närmast gå i den riktningen, att det är ett livsvillkor att sätta den redan odlade jorden i räntabelt skick och i sådant skick ur jordbrukarsynpunkt, att avkastningsmöjligheterna bli så goda som möjligt. Jag kan icke finna, att de synpunkter, som i reservationen framförts, på något som helst sätt strida mot de allmänna synpunkter, som jag hyser, nämligen att man bör vara försiktig beträffande statsmakternas investering av kapital i olika företag. Jag måste dock säga, att den hemställan, som framgår av reservationen, icke stöter på några betänkligheter. Jag kan icke annat än anse, att denna utsträckning av den räntefria tiden med ett år plus utsträckningen av amorteringstiden från sju till tolv år vore ett steg i rätt riktning för att stimulera en åtgärd som av alla, vilka i någon mån känna till det område, varom här är fråga, torde vara ense att det är nyttigt. Här har man, såsom jag tidigare nämnt, på ett tämligen rundhänt sätt beviljat medel, då det gällt odlingsföretag, och jag tror, att det är klokt, att vi frånträda en smula den principen, och i stället, som sagt, försöka göra den redan odlade jorden mera räntebärande. Lägger man härtill, att ett utsträckt täckdikningsarbete är ett mycket lämpligt arbete, dels ur synpunkten av jordens värdestegring, dels ock, att det ger möjligheter till att i mycket stor utsträckning bereda lant- och andra grovarbetare på landsbygden, som i mycket stor omfattning äro arbetslösa, möjlighet till tillfälligt arbete, så är detta, såvitt jag kan finna, även ett mycket bärande skäl just nu för bifall till reservationen.

Ang. statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)

Jag kan icke dela den siste ärade talarens uppfattning, att man ute bland jordbrukarna i stor utsträckning numera skulle vara i avsaknad av män, som ha kunskap och erfarenhet i täckdikningsarbetet, så att detta i och för sig skulle innebära så stora svårigheter, att utövandet icke bör uppmuntras ytterligare medelst det förslag som motionen innebär. Jag tror mig veta, att bland såväl jordbrukarna som de icke sällan i företagen sysselsatta arbetarna och bland sådana krafter, som hushållningssällskapen och andra även ställa till förfogande, har man tillräcklig tillgång till sådana krafter, som på ett betryggande sätt kunna vara en jordbrukare till råd och hjälp i sådana fall, då han icke själv kan utföra arbetet. Jag får säga, att med den kunskap, som ifrågavarande yrkesutövare numera hava, är jag övertygad om att det i allmänhet är mycket få, som icke, även med mycket stora anspråk på utförandet, kunde utföra täckdikningsarbetet på ett sådant sätt, att det tillgodosåge alla parters rimliga krav.

Herr förste vice talman, med anledning av detta kommer jag att rösta för bifall till reservationen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag har i väsentliga delar blivit förekommen av den närmast föregående talaren. Han hade fullkomligt rätt i den uppfattningen, att det nog finns tillräckligt med personer, som ha kompetens att kunna utföra detta arbete med täckdikningens planläggning. Såvitt jag kan bedöma denna fråga rätt blir icke minst av det skälet, att jordbrukarnas ekonomi nu är så svag, även om reservationen bifalles, ändå knappast fråga om någon utökning av täckdikningen utan närmast ett upprätthållande av densamma vid dess förutvarande omfattning. Därför lärer det nog finnas kompetenta krafter att utföra det administrativa och planläggande arbetet.

Jag vill också stryka under vad de föregående talarna nämnde om detta arbetes värde för skapande av arbetstillfällen ute på landsbygden. Finns alltså en möjlighet dels till hjälp åt jordbruket, som sannerligen icke har det alltför bra och gynnsamt ställt för närvarande, och dels till att skapa arbetstillfällen för många ute på landsbygden, kan jag icke finna annat än att mycket starka skäl tala för ett beslut i enlighet med reservationen. Jag kan också tillägga, att jag finner det mycket egendomligt, om man från socialdemokratiskt håll, där man nu framfört regeringsförslaget om mycket omfattande nya arbeten för skapande av arbetstillfällen, nu skulle genom att motsätta sig det föreliggande förslaget gå i en alldeles motsatt riktning d. v. s. icke söka främja arbetstillfällena på landsbygden utan snarare motsatsen. Det förhåller sig utan tvivel, såsom den förste talaren herr Hagman nämnde, att täckdikningen kommer på retur, därest icke särskilda åtgärder vidtagas. Jag tror därför, att det vore synnerligen välbetänkt, om kammaren ville bifalla den vid utlåtandet fogade reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde först proposition å det därunder framkomna yrkandet, att kammaren måtte till utskottet för ny behandling återförvisa förevarande utlåtande i vad det avsåge motionen II: 35; och blev berörda yrkande av kammaren bifallet.

Vidare gav herr förste vice talmannen propositioner angående utskottets hemställan i övrigt, nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till det förslag, som innefattades i punkten 1) i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 17.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 80, i anledning av väckt motion om anslag för utgivande av en tidskrift för växtodling; och yttrade därvid *Ang. anslag för utgivande av en tidskrift för växtodling.*

Herr **Wallén:** Herr talman! Jag ber först att få tacka för den välvilliga behandling, som utskottet givit vår motion. Utskottet säger här nämligen: »Utskottet vill gärna erkänna önskvärdheten och betydelsen av att genom olika slag av försöksverksamhet på växtodlingens område vunna resultat kunde meddelas allmänheten i en form, varigenom den enskilde jordbrukaren kunde i större utsträckning än som nu är fallet praktiskt tillgodogöra sig dem.» Jag ber att vidare få konstatera, att utskottet säger: »Utskottet håller emellertid icke för otroligt, att beträffande sådana statsunderstödda föreningars tidskrifter, vilka behandla en del varandra närliggande spörsmål på jordbruksförsöksområdet, ur besparingssynpunkt en förenkling i förevarande avseende skulle kunna ske.» Jag har med tacksamhet noterat detta, då denna motivering till fullo fyller syftet med motionen. Då man sedan påvisat, att denna fråga lämpligen torde böra övervägas i samband med den utredning, som pågår rörande försöksväsendet överhuvud taget på jordbruksområdet, är detta vad motionärerna för närvarande vilja hemställa om, och jag ber blott att få anhålla, att denna utredning måtte göras *snart* och icke draga lång tid. Det är endast detta önskemål, jag velat tillfoga. Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 81, i anledning av väckta motioner om anslag för stödjande genom lånebidrag av svensk fruktodling. *Ang. anslag för stödjande av svensk fruktodling.*

Därvid anförde:

Herr **Wallén:** Herr talman! När jag jämte flera av kammarens ledamöter väckte denna motion, gjorde vi det därför, att vi ville framhålla betydelsen av fruktodlingen icke minst ur den synpunkten, att en ökad fruktodling skulle ge möjligheter till arbete åt arbetslösa svenska armar. Jag anser för min del det vara en nödvändighet, att man, när man talar om olika näringsgrenar, icke glömmer bort en av de viktigare, nämligen trädgårdsodlingen. Jag skall fatta mig kort och vill därför bara i största allmänhet också framhålla framför allt den nationalekonomiska betydelsen av ökad fruktodling. Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att nämna ett par siffror. Importen av äpplen och päron uppgick år 1912 till endast 1,102,000 kronor men hade år 1929 enligt tillgängliga handlingar ökats till nära 12 miljoner kronor. Med hänsyn härtill och med hänsyn till att de, som utbildat sig i trädgårdsfacket, skola bli i tillfälle att också kunna få trädgårdar, vilket med nuvarande depression, herr talman, är fullkomligt uteslutet, är det med glädje som jag konstaterar, att utskottet visserligen icke tillstyrkt motionen men valt en annan väg för realiserande av dess önskemål, i det att utskottet hänvisar till att Kungl. Maj:t genom lantbruksstyrelsen har fått frågan om hand.

Jag skall fördenskull, herr talman, icke yrka bifall till min motion, utan jag skall endast vända mig till regeringsbänken för att uttala den önskan,

Ang. anslag för stödjande av svensk fruktodling. (Forts.)

att man icke ligger på frågan, utan att man tar upp den om möjligt redan i samband med den stora arbetslöshetsfrågan eller i varje fall fortast möjligt.

Jag har, herr talman, som sagt intet yrkande.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall icke vända mig till regeringsbänken, som ju står tom, utan snarare till riksdagens protokoll för att få någon nytta med vad jag här ville säga. Jag har biträtt motionen på så sätt, att jag instämt i dess syfte, men jag har däremot icke tagit ståndpunkt till de framställningar i fråga om sättet för eventuell lånehjälps utgående, som är skisserat i motionen. Jag har här begärt ordet för att säga, att även om jag instämt i motionens syfte kan jag icke dela en hel del av de framställningar, som i motionen ha gjorts, bland annat om att visst företräde skulle ges åt utbildade trädgårdsmästare, som tillhöra viss organisation o. dyl. Jag delar fullständigt motionärernas mening om fruktodlingens betydelse i vårt land och de möjligheter, den kan erbjuda till förvärvsmöjligheter under nuvarande och säkerligen också kommande rätt så trånga tider i fråga om förvärvsmöjligheterna, men jag har den uppfattningen, att fruktodlingen i vårt land bör bedrivas icke blott av skolade fackmän utan kanske i minst lika stor utsträckning av småbrukare och övriga jordbrukare, och att man, om en dylik lånefond skall komma till stånd och man därifrån skall kunna erhålla hjälp till startande av fruktodlingsanläggningar, bör se till att denna lånehjälp kommer lämpliga personer till godo oavsett om de äro utbildade fackmän eller icke. Under sådana förhållanden och med tillseende av att lånehjälp endast utanordnas till personer, vilka ha jord, som lämpar sig för fruktodling, tror jag en sådan fond skulle kunna bli till nytta för vårt land.

Det är under denna förutsättning, herr talman, som jag ansett mig böra biträda förslaget och som jag också önskar, att det snarast möjligt måtte vinna ett realiserande.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 19.

Om visst statsunderstöd åt mindre. nödställda jordbrukare.

Härpå upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 82, i anledning av väckt motion om hjälp i form av anslag utan återbetalningsskyldighet åt mindre, nödställda jordbrukare.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 379, av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta anslå ett belopp, motsvarande de i femte huvudtiteln upptagna utgifterna till polisväsendet, till hjälp i form av anslag utan återbetalningsskyldighet åt mindre, nödställda jordbrukare.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av berörda hemställan anförde

Herr **Brädefors:** Herr talman! De hjälpåtgärder, som riksdagen vid åtskilliga tillfällen har vidtagit för jordbruket i olika former, ha i allmänhet kommit de större och de mera välsituerade jordbrukarna till del. De mindre jordbrukarna och småbrukarna ha aldrig fått någon verklig hjälp från riksdagens sida. När det gällt hjälpåtgärder åt småbrukare och fattiga jordbrukare har man nöjt sig med att vidtaga sådana åtgärder som exempelvis

Om visst statsunderstöd åt mindre, nödställda jordbrukare. (Forts.)
de så kallade stöd- och ackordslånen, som med de villkor, som äro förbundna med dessa lån, snarare stjälpa än hjälpa dessa fattiga jordbrukare. Den mest effektiva hjälpen för de fattigaste jordbrukarna är naturligtvis direkta anslag. Det anslag, som föreslagits i den motion, som vi ha väckt ifrån den kommunistiska gruppen, innebär just en åtgärd, som verkligen skulle kunna bli en effektiv hjälp. Vi ha föreslagit en summa av 4,000,000 kronor för anslag åt mindre jordbrukare, och vi ha också i motionen anvisat, varifrån dessa pengar skulle tagas, nämligen genom att för ändamålet disponera det anslag, som föreslagits till polismaktens uppehållande. Riksdagen har emellertid avslagit vår motion i sistnämnda avseende. Nu återstår för riksdagen att besluta angående hjälpåtgärder till dessa mindre jordbrukare.

Jag får, herr talman, med denna korta motivering yrka bifall till den av mig och herr Hagberg i Luleå väckta motionen.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen, som under herr Brädefors' anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 20.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 83, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1933/1934 i vad angår jordbruksärenden.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6—9.

Lades till handlingarna.

§ 21.

Härefter föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden; samt

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningsstat vid rikets allmänna kartverk.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om ökat understöd åt lantmannaskolor och åt lanthushållsskolor m. m.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

§ 23.

Ang. anslag till täckande av utgifterna för statens lagerhus.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, gjorda framställning angående anslag till täckande av utgifterna för statens lagerhus.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Lithander:** Herr talman! När man har i minnet de stora förluster, som åsamkats statsverket genom lagerhusbyggnaderna, kan man icke annat än ställa sig rätt så betänksam. Jag ber herr talman, att få uttrycka den meningen, att frågan om dessa lagerhusbyggnader borde för lantbrukets vidkommande och för alla, som ha intresse av att sådana lagringsmöjligheter finnas, kunna ordnas på ett fullt tillfredsställande sätt och på ett för staten mindre betänkligt sätt, ifall den enskilda företagsamheten finge taga hand om saken. För närvarande hindras och hämmas denna enskilda företagsamhet därav, att staten med anlitande av skattemedel driver denna rörelse. Det är ofta så, att det förekommer större aktsamhet och skötsamhet i enskild drift, därför att det blir större påkänningar för vederbörande, om det hela icke bär sig ekonomiskt.

Jag skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet på hurusom i nionde huvudtiteln på sid. 130 uppges, att i Hallsberg utgjorde inkomsterna under budgetåret den 1 juli 1931—den 30 juni 1932, alltså under det sista året, 2,931 kronor, under det att utgifterna uppgingo till 13,519 kronor. För att handlägga ärenden rörande statens lagerhus, vilka tillsammans ge en inkomst av 101,853 kronor, har man i styrelsearvoden utbetalat 17,113 kronor. En så dyr förvaltning har man icke i enskild drift, utan då avvecklar man i stället rörelsen. Jag tror, att detta kan vara ägnat att väcka en smula betänksamhet. Enskilda få handla betydligt försiktigare. Denna rörelse medför också underhållningskostnader för staten, vilka, om lagerhusen vore i enskild ägo, torde kunna ställa sig billigare.

Jag vill med detta, herr talman, ha sagt, att jag tror det vore önskvärt, om staten, i stället för att utveckla sin verksamhet, droge in på densamma och i enskild drift såge lösningen på mångt och mycket. Det var en gång en engelsk politiker, som sade, att han önskade, att det vore mera »business in government and less government in business». Det ligger något i detta, att det skall vara mera affärsmässighet i regerandet och mindre regerande i affärsverksamheten. Det mår det hela bra utav.

Jag har, herr talman, intet yrkande, ty det yrkande, som jag skulle vilja göra, går utom utlåtandets ram. Det talas här om ett extra förslagsanslag, men jag skulle vilja göra ett yrkande om extra försiktighet vid användandet av detta anslag.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Då herr Lithander icke gjorde något yrkande, är det kanske överflödigt att taga till orda.

Det är klart, att dessa spannmålslagerhus, som uppfördes under kristiden och därför blevo oskäligt dyra, icke varit någon god affär för staten utan

Ang. anslag till täckande av utgifterna för statens lagerhus. (Forts.)
endast ha åsamkat statsverket förluster. Riksdagen har ju också beslutat, att man skall försöka avveckla denna rörelse, och man har ju i år sålt ett lagerhus om också med stor förlust, om man tänker på vad det en gång kostat i uppförande. Samtidigt har man emellertid från vissa håll väckt motioner om uppförandet av flera lagerhus. Två motioner, av herr Johan Bernhard Johansson och herr Persson i Falla, ha ju blivit väckta med ett dylikt yrkande. Inom jordbruksutskottet voro vi emellertid ense om att med hänsyn just till de sorgliga erfarenheterna av statens lagerhus avstyrka dessa motioner och de ha ju också i dag avslagits i samband med behandlingen av jordbruksutskottets utlåtande nr 76.

I det föreliggande betänkandet föreslås ett extra förslagsanslag på 100,000 kronor, men jag vill fästa uppmärksamheten därpå, att motsvarande belopp också blivit upptaget i inkomstberäkningen. Man har av budgettekniska skäl ansett, att inkomster och utgifter böra upptagas på detta sätt. I år är det alltså upptaget en inkomstsiffra på 100,000 kronor och en lika stor utgiftssiffra. I den löpande budgeten var utgiftsanslaget upptaget till 90,000 kronor och inkomsterna till 80,000 kronor. Man har förfarit på detta sätt för att hålla inkomster och utgifter i sär i budgeten.

Emellertid är jag lika övertygad som herr Lithander om att detta är en dålig affär, och det har som sagt också varit anledningen till att vi avslagit de motioner, som påyrkat, att staten skulle bygga ytterligare lagerhus. Å andra sidan ha vi vidtagit åtgärder för att enskilda intresserade föreningar, som vilja starta lagerhusrörelse, skola få litet bättre hjälp till uppförandet av byggnader. För min del anser jag också, att det i första hand bör tillkomma enskilda organisationer att ordna denna sak, och den tiden kan ju komma, då man kan tänka på att avveckla de spannmålslagerhus, som staten har kvar. Vi ha också gjort det med ett par lagerhus hittills, fastän det har medfört stora förluster.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 24.

Ang. viss ändring i motorfordonsförordningen.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående viss ändring i motorfordonsförordningen.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 310, hade herr *Christiernsson* föreslagit, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 14 § 2 mom. av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930, att däri omförmält intyg av polismyndighet belades med en lösen av 1 krona, vilken avgift skulle tillfalla i ärendet hörd nykterhetsnämnd.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid avgivits av herr *Nilsson* i Göteborg, som hemställt, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående skälig ersättning åt nykterhetsnämnd för avgivande av yttrande till polismyndighet i samband med förundersökning enligt 14 § av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930.

Ang. viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, erhölls ordet av

Herr **Christiernsson,** som anförde: Herr talman, mina damer och herrar! Det var 1930 års ändrade motorfordonsbestämmelser, som *pålade* nykterhetsnämnderna i landet att vara polisen behjälpliga vid granskning i samband med den förundersökning, som lagen föreskriver beträffande en man eller kvinna, som gör ansökan om att erhålla körkortsrättighet. Jag betonar, att detta icke är något, som nykterhetsnämnderna ha velat lägga sig i, utan de ha helt enkelt blivit ålagda av staten att vara polisen behjälpliga på detta sätt.

Det är givet, att de ekonomiska konsekvenserna härav måste växla mellan ett större samhälle och i ett mindre samhälle, i vilket senare man icke har mer än ett fåtal eller kanske bara enstaka fall att undersöka. För de större samhällena blir emellertid den ekonomiska tungan högst betydande. I det samhälle, som jag närmast representerar, nämligen Hälsingborg, har man i genomsnitt haft ungefär 500 sådana undersökningar per år. Under sådana förhållanden kan man väl icke anse det vara rimligt, att kommunerna skola påtaga sig de kostnader, som oundvikligen äro förenade med detta arbete. Jag betonar, att lagstiftningen har ansett, att polismyndigheterna icke ensamma kunna klara det hela. De måste ha en nykterhetsnämnd som biträdande organ. Det är nykterhetsnämnderna ålagt att tränga in i frågans alla detaljer och verkligen pröva, om de körkortssökande ha alla de kvalifikationer, man måste fordra av dem, som skola sitta vid ratten. Det gäller i mitt samhälle ett femhundratal kronor om året, då kommunen har fått gå in för att med ansvarskänsla för den föreliggande uppgiften lämna en ersättning av en krona per undersökt fall.

När vi granska utskottsutlåtandet finna vi, att Svenska stadsförbundet har tillstyrkt motionen, medan Svenska landskommunernas förbund ställt sig avvisande. Det är helt naturligt, därför att för landskommunerna betyder detta litet eller intet. Det är rent av tänkbart, att en redovisning av några kronor skulle medföra en tyngande kontroll och bli mer till nackdel än till fördel. Men jag håller bestämt före, att i de större samhällena och framför allt i de allra största är det anledning att resa krav på att av statsverket få ersättning för det arbete, som de av statsverket pålagda uppgifterna medföra.

Jag kan nämna som ett exempel på hur kommunerna få bära utgifter för statliga ändamål, att det är inte bara denna kontroll i fråga om körkorten, som pålagts oss, utan vi ha även något som heter passkontroll, en sida av kontrollväsendet, som blivit aktuell de sista av dessa dagar. Vi få i Hälsingborg betala cirka 12,000 kronor om året för den passkontroll, som vi måste upprätthålla vid färjetrafiken mellan Sverige och Danmark. Den kontrollen är icke och kan på grund av lagstiftningen icke vara mera effektiv, än att Maria Reese härom dagen traskade in i landet trots kontrollen. Varför? Jo, därför att det föreskrives i lagen, att svenskar, danskar, norrmän och isländare få gå den öppna väg, där en skylt angiver, att dessa nationers medborgare kunna fritt passera in. Vad har Maria Reese gjort? Jo, hon traskade med bland danskarna in i riket, medan polisen stod vid en annan spärr för att kontrollera de inresande. Den hade icke möjlighet att se på Maria Reese, vad hon tillhörde för nation, utan hon fick komma in i landet. Det är en sak, som riksdagen och Kungl. Maj:t bestämt, och denna bestämmelse gäller ännu flera år framåt. Det är ingen möjlighet att kunna få någon ändring på den. Jag har velat påvisa, vilka orimliga krav som ställas på en kommun, när det gäller att utföra vad staten ålägger den.

Jag hoppas, att vi alla i denna kammare oavsett vår inställning till nykterhetsfrågan i övrigt äro ense om att det är ett samhällskrav, att det skall vara nykterhet i landet och att man åtminstone skall ha en känsla av att den, som

Ang. viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

utrustas med körkort och som får rätt att köra bil, skall ha bestämda förutsättningar för denna verksamhet. Det skall icke få gå därhän, att denna körkortskontroll nedsjunker till en ren formalitet. Då är det ingen som helst nytta med lagstiftningen.

Nu vill jag säga, att det gör mig detsamma, under vilka former en skälig ersättning lämnas från statsverkets sida. Jag har i motionen föreslagit, att saken skulle regleras genom en lösen av en krona per körkort. Häremot hava invändningar gjorts, och i en reservation yrkar reservanten, herr Nilsson i Göteborg, att kammaren måtte besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag angående skälig ersättning åt nykterhetsnämnderna för avgivande av yttrande. Nu vet jag, att första kammaren redan behandlat ärendet och fattat annat beslut, d. v. s. gått på avslagslinjen. Jag skulle emellertid vilja vädja varmt till kammarens ledamöter, att de ville biträda reservationen för att därmed giva ett uttryck för kammarens önskan, att Kungl. Maj:t måtte uppmärksamma saken och rätta till den.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Vidare yttrade:

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Jag skall endast yttra mig om själva den föreliggande frågan och icke ge mig in på vissa utvikningar, som den föregående talaren var inne på.

Vid ansökan om körkort skall enligt motorfordonsförordningen polismyndigheten avgiva intyg om de sökandes lämplighet i nykterhetsavseende. Enligt samma förordning åligger det nykterhetsnämnderna att till polismyndigheterna avgiva utlåtande i samma hänseende. I den nu föreliggande motionen yrkas på att dessa intyg skola åsättas en lösen av en krona per intyg. Denna krona skall tillfalla nykterhetsnämnden för dess arbete. Utskottet har, när det nu behandlat detta ärende, hört såväl Svenska stadsförbundets styrelse som styrelsen för Svenska landskommunernas förbund, och det är så, som den föregående talaren anmärkte, att Svenska stadsförbundet instämt i motionens syfte, medan Svenska landskommunernas förbund avstyrkt densamma.

Det framgår här av den gjorda utredningen, att själva frågan i och för sig knappast har betydelse för annat än städerna och därvid närmast för de största städerna här i landet. Beträffande landsbygden säger landskommunernas förbunds styrelse, att på landsbygden och i småstäderna rör det sig om så små belopp, att kostnaderna för ett ordnat redovisningssystem knappast skulle täckas av de inflytande medlen. Följaktligen, även om man anser, att detta är en uppgift, som statsverket bör bekosta, kan man knappast gå på den linjen att åsätta dessa intyg ett lösenbelopp. Den vägen är tydligen, såvitt framgår av det utlåtande, som Svenska landskommunernas förbunds styrelse avgivit, knappast framkomlig. Det är av dessa skäl, som utskottet avstyrkt motionen.

Senare har det inom utskottet framkommit förslag, att utskottet skulle gå in för en skrivelse, i vilken skulle begäras en utredning om på vilket sätt nykterhetsnämnderna skulle få sina utgifter för avgivande av dessa s. k. nykterhetsintyg täckta. Utskottet har knappast behandlat detta skrivelseförslag, och därför kan jag icke bestämt säga, vilken ställning utskottet härvidlag skulle kommit att intaga, men jag tror mig i alla fall kunna säga, att även vid en realbehandling av detta förslag skulle utskottet gått på avslagslinjen.

Det finns, såvitt jag kan se, endast tvenne vägar att gå fram på för att giva nykterhetsnämnderna ersättning för detta arbete. Den ena är den, som motionen är inne på, lösen för dessa intyg, och den andra vägen är, att staten lämnar direkt anslag till nykterhetsnämnderna för deras verksamhet i detta fall.

Ang. viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)
Nu ligger saken så till, att staten lämnar anslag till nykterhetsnämndernas verksamhet, och den som då håller före, att staten även bör bekosta samtliga de utgifter för nykterhetsnämnderna, som det här är fråga om, bör vid det tillfälle, då detta ärende behandlas i riksdagen, avgiva förslag i detta hänseende, således ett förslag om höjande av detta anslag, så att man får tillräckligt med medel att kunna giva ersättning åt nykterhetsnämnderna för denna verksamhet. För min del skulle jag vilja säga, att det vore rättvist, om staten lämnade ett sådant anslag, och jag hoppas att en annan gång få tillfälle att medverka till att riksdagen höjer ifrågavarande anslag till nykterhetsnämnderna, så att de kunna få sina utgifter för dessa rent statliga ändamål täckta.

Ja, detta är utskottets och mina synpunkter på denna fråga. Jag ber att med det här anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Elmroth:** Herr talman! Jag hade icke tänkt att begära ordet, men jag fäste mig vid ett uttryck, som utskottets ordförande hade, när han som motivering för utskottets ståndpunkt sade, att staten lämnar anslag till nykterhetsnämndernas verksamhet. Det är riktigt, att staten så gör, men det sker icke under sådana förhållanden, att det är för den verksamhet, som i detta fall avses, som nykterhetsnämnderna få anslag, utan det är för en helt annan verksamhet, som ankommer på nykterhetsnämnderna.

Jag tycker för min del, att ett bifall till motionen här varit i och för sig mycket befogat. Det är väl ändå så, att om jag som enskild man vill skaffa mig kompetensbevis för en viss sak, får jag finna mig i att bekosta utgifterna härför. Man skulle ju annars med fog kunna säga, att alldenstund icke polismyndigheterna ha befogenhet att taga betalt för sitt intyg, skulle läkaren, som skall avgiva intyg, innan vederbörande få körkort, lika litet vara befogad taga betalt och lika litet besiktningsmannen, som har att lämna kompetensbeviset.

Nu förstår jag mycket väl, att motionen i detta fall icke kan komma i fråga; men det är så, att de framställningar, som göras — jag har erfarenhet på detta område — till polismyndigheterna och även till nykterhetsnämnderna om undersökning och yttranden, som komma i fråga, många gånger förorsaka icke så litet arbete. Jag anser, att ingens rätt trädes för nära, om den sökande i detta fall får sig ålagt att lämna ett lösensbelopp så blygsamt som en krona. Men som frågan nu ligger, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet för att uttala mitt instämmande i de synpunkter, som framlagts i motionen och som motionären gjort sig till talesman för i dag.

Som mångårig ordförande i nykterhetsnämnd har jag erfarenhet om vad saken gäller och sakkunskap att yttra mig därom. Den erfarenhet, som jag fått både på den plats, där jag är bosatt, och även på andra platser ger stöd för att polismyndigheterna till huvudsaklig del bygga sina utlåtanden på den undersökning och de intyg, som lämnas av nykterhetsnämnderna. Den ger vidare stöd för att denna undersökning, om den skall kunna utföras med verklig grundlighet, kräver tid och arbete, och det förefaller mig bara vara en rimlig gärd av rättvisa, att ett sådant arbete i någon mån ersättes. Jag vill vidare framhålla den stora betydelse, som ligger i att få fram litet skarpare kontroll i fråga om utlämnande av körkort. De ständigt förekommande bilolyckorna, många gånger förorsakade av fylleri vid ratten, äro talande bevis för att något bättre bör komma fram, och jag

Ang. viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

tror, att det finns förutsättningar för en litet bättre sakernas ordning, om man ger någon uppmuntran åt det arbete, som här i olika former ålägges enskilda personer. Jag vill vidare framhålla det enligt min uppfattning oriktiga i att riksdagen vid olika tillfällen beslutar att pålägga kommunerna arbeten, som skola utföras av deras organ, vilka arbeten kommunerna sedan, i detta fall helt och hållet, få ersätta. Jag vill vidare erinra om — vilket enligt min uppfattning är en sund praxis — att i kommunerna är det ytterst sällan den inställningen gör sig gällande, att man skall ersätta arbete, som utföres under fullgörande av vad som benämnes kommunala förtroendeuppdrag. Men med den utvidgning, som dessa kommunala förtroendeuppdrag fått genom att den ena uppgiften efter den andra ålägges dem, som ställa sig till förfogande härför, kommer man till slut in på en sådan utveckling, att detta arbete icke i längden kan utföras utan ersättning.

Nu kan häremot erinras, att riksdagen beviljat medel till nykterhetsnämndernas arbete. Det är riktigt; och i år höjdes detta anslag i någon mån. Det bör väl då finnas någon liten utväg till att, då detta anslag fördelas, man kan taga hänsyn till, att det kan bliva någon möjlighet för kommunerna att få ersättning för det här omnämnda arbetet.

Det har här framhållits i det utlåtande, som föreligger från Svenska landskommunernas förbund, att det blir något oriktigt i det sätt, varpå här föreslagits att taga ut avgifterna. Den saken vill jag icke yttra mig om. Jag vill bara understryka, vad Landskommunernas förbund sagt. Det säger nämligen, att det väsentliga arbetet här kommer icke på polismyndigheternas utan det kommer på nykterhetsnämndernas undersökningar. Det är riktigt, att så är förhållandet.

Jag vill sålunda, herr talman, med vad jag här anfört giva uttryck åt den uppfattningen, att de synpunkter, som framförts i motionen, äro värda allt beaktande. Som saken nu föreligger, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som bifogats utskottets utlåtande.

Herr **Christiernsson:** Herr talman! Såvitt jag hört rätt, har ingen röst i kammaren höjts mot att, när lagen ålagt nykterhetsnämnderna att göra denna prövning, skall också ersättning utgå därför. Jag tror icke, att det finnes delade meningar därutinnan. De röster, som talat för utskottet, gåvo mig dock rätt i det stycket, att statsverket borde på något sätt giva de tyngda kommunerna ersättning.

Jag har i mitt första inlägg icke velat annat än understryka en vädjan till kammaren att genom bifall till reservationen giva uttryck för meningen, att en sådan undersökning, som det här gäller, skall vara en *verklig* undersökning och att, när man vållar ett verkligt arbete, skall statsverket giva skälig ersättning för detsamma under den ena eller den andra formen. Det är naturligtvis lämpligare, att Kungl. Maj:t prövar dessa förhållanden än att enskilda motionärer skola taga upp saken.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! För att det icke skall saknas röster från den andra sidan, som det tycktes framgå av herr Christiernssons anförande, att det gjorde, skall jag be att få säga några ord.

Jag vill då först be att få fästa uppmärksamheten på, att när man talar om Svenska stadsförbundets utlåtande här som ett stöd för ett bifall till reservationen, så har man enligt mitt sätt att läsa innantill gått alldeles för långt. Stadsförbundet säger nämligen i sista delen av sitt yttrande, några rader från slutet, på följande sätt — jag skall icke trötta med att läsa upp allt utan bara

Ang. viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)
läsa ett par rader: »Den avgift på en krona, som föreslås, synes av ovanstående redogörelse att döma också rätt väl svara mot den verkliga kostnaden för yttrandenas anskaffande.» Men sedan kommer en sak, som jag misstänker, att herrarna icke observerat. Det heter: »Det torde få förutsättas, att inkomsten av lösen ingår till respektive stads kassa.»

Vad innehåller reservationen? Den innehåller ingenting annat — såvitt jag läst rätt — än att det skall givas ersättning åt *nykterhetsnämnderna* för arbetet härvidlag. Jag har ingenting emot, att nykterhetsnämnderna få ersättning för vad de göra. Men vad jag vänder mig emot är att skapa specialavgifter till specialorgan i kommunal förvaltning. Det kan icke vara riktigt att gå tillväga så. Jag skall be, att herrarna — och damerna också — läsa vad som står på sidan 7 i utskottets utlåtande, där man från Landskommunernas förbund säger: »Genom att införa principen om lösen för utredningar av kommunala myndigheter öppnas ett område för ersättningar, vilkas omfattning icke omedelbart kan överblickas. I allmänhet är det ju även så, att de, som behöva dylika intyg, äro skattskyldiga medlemmar i sin kommun, och då anses det ju med viss rätt att dessa utan särskild avgift böra bli betjänade av de kommunala myndigheterna, då de ha behov därav.»

Jag anser alltså, att det är en ganska riskabel och vittutseende princip, som man här skulle gå in på genom att bifalla vad reservanten yrkat, vilket går ut på, att man skall skapa en särställning för ett kommunalt organ beträffande det arbete det skall utföra. Då jag icke kan vara med om det utan i stället ber motionären att till ett annat år tänka över, om det icke finnes andra vägar, som äro mera lämpliga för att nå målet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Larsson:** Herr talman! Efter herr Andersons i Råstock anförande vore det egentligen onödigt att uppträda. Men då jag i utskottet deltagit i behandlingen av ärendet, ber jag att få giva tillkänna, att jag — även med sympatier för de i viss mån berättigade krav, som nykterhetsnämnderna särskilt på vissa platser i landet kunna hava på skälig ersättning för det arbete, som åsamkas dem genom dessa intyg — dock icke kunnat ansluta mig till att ersättningen skall utgå på det sätt, som motionären tänkt sig.

Nykterhetsnämnderna äro valda på samma sätt som andra kommunala förtroendeorgan. Man kan icke komma ifrån, att det besvär, som förorsakas nämnderna genom dessa intyg, avser en samhällelig angelägenhet på samma sätt som fullgörandet av andra kommunala uppdrag. De, som äro i behov av dessa intyg, äro i regel sådana personer, som äro skattskyldiga inom kommunen. Slår man in på den väg motionären tänkt sig, skulle, såsom det mycket riktigt angives i yttrandet från Landskommunernas förbund, öppnas ett stort område för ersättningar genom att införa principen om lösen för utredning av kommunala myndigheter. Det är väl också egentligen endast i några av de större städerna, som arbetet med dessa intyg har nämnvärd omfattning för nämnderna. I dessa fall har nämnden att göra ansökan om visst bidrag av staten för sitt arbete. Beträffande landsbygden och de mindre samhällena skulle, som Landskommunernas förbund framhåller, det röra sig om så små belopp, att en lösen av en krona för varje intyg icke ens skulle täcka kostnaden för ett ordnat redovisningssystem. Så långt jag kunnat finna, har också inom utskottet den meningen gjort sig gällande — om man nu undantar reservantens — som inneburit en enig ståndpunkt för avslagsyrkandet på motionen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Larsson förenade sig herr *Gustafsson* i Lekåsa.

Ang. viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

Herr **Christiernsson:** Herr talman! Endast en kort replik! Jag vill understryka, att jag i mina två föregående anföranden förklarat mig likgiltig för de former, vari de betungade nykterhetsnämnderna få ersättning. Det har betonats, att, om ersättning gåves, så skulle densamma komma att tillfalla stadskassan, ej nykterhetsnämnderna direkt. Det är mig fullkomligt likgiltigt, om pengarna komma in den ena eller den andra vägen. Huvudsaken är, att kommunerna bliva ersatta för det arbete, varför de måste betala nykterhetsnämnderna. Jag menar, att det är att se saken kanske litet väl formellt, om man på grund av reservationens avfattning icke skulle vilja vara med på den fullständigt. Det kan ju dock icke leda till annat resultat än en ren demonstration, därför att första kammaren redan har gått in för en annan linje, och frågan är således fallen. Jag har bara velat vädja till kammaren. Jag vet, att utskottets ordförande tycker, att principen är riktig, fastän han icke vet, vilken form som bör väljas.

Jag har bara velat vädja till kammaren att genom ett bifall till reservationen stryka under önskvärdheten av att saken bringas till en rättfärdig lösning.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Som svar på den vädjan, som herr Christiernsson nyss ställde, vill jag säga, att så vitt jag förstår, den innebär, att kammaren skulle giva sin anslutning till ett yrkande, som ingen sympatiserar med. Kan det vara rätt, så gärna för mig. Men jag kan icke se, att det är konsekvens och logik i ett sådant förfaringssätt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å berörda hemställan och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Christiernsson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 25.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 13 dennes ämnade besvara herr Andersons i Norrköping interpellation angående utredning i fråga om tillströmningen till universitet och högskolor.

§ 26.

Interpellation. Ordet lämnas nu på begäran till

Herr **Olofsson** i Digernäs, som anförde: Herr talman! Under gårdagens interpellationsdebatt klagade interpellanten, att han fått vänta så länge på interpellationssvaret. Detta gjorde han, fastän interpellationen framställts endast för några veckor sedan. Vad skall då jag tänka, som fått vänta så orimligt länge? Jag avgav min interpellation redan i början av riksdagen, och jag har ännu icke fått något svar. Jag ber om ursäkt, att jag nu kommer tillbaka med samma interpellation, men jag får lov att ställa den till ett annat forum. När interpellationsdebatten var slut i går afton, gick jag till ecklesiastikministern och frågade hövligt, om jag skulle få något svar på min interpellation. »Jag kan icke besvara den», förklarade han, »den borde hava gått till kommunikationsministern och icke till mig.» Han gav också några andra ord till svar, men dem skall jag icke återge.

Jag anhåller nu att få göra samma interpellation; den är ordagrant precis densamma, som jag gjorde till ecklesiastikministern.[1] Nu ber jag att få vända mig till kommunikationsministern. Jag torde då icke behöva läsa upp hela motiveringen, utan jag endast hemställer om kammarens tillåtelse att få framföra följande frågor: »Godkänner herr statsrådet byggnadsstyrelsens här relaterade åtgärd? Om så icke är, är statsrådet då villig att hjälpa Sunne kommun ifrån detta bryska förmynderskap, samt söka förhindra, att flera kommuner komma i samma belägenhet?

Denna interpellation är, som sagt, av precis samma innehåll.[1] Jag hoppas därför, att kammaren utan bordläggning medgiver, att jag får framställa densamma.

Ifrågavarande anhållan bifölls.

§ 27.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 4, angående vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar i avseende å utgifterna för budgetåret 1933/1934 under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning i fråga om anslag till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till nedre justitierevisionen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till instrumentell utrustning för de geologisk-mineralogiska och geografiska institutionerna vid universitetet i Lund;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för expeditionsvakten K. V. Sjögren att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse på Visby stad av Kungl. Maj:t och kronan tillkommande rätt till vissa av Visby högre allmänna läroverk disponerade tomter med därå uppförda byggnader;

[1] Se andra kammarens protokoll för den 15 mars 1933, § 7.

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttning av vissa ordinarie ämneslärare vid kommunala mellanskolor till samrealskolor; och

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa lärarinnor att såsom tjänstetid för uppflyttning i högre lönegrad få tillgodoräkna tjänstgöring vid viss enskild skola; samt

från riksdagens kansli, nr 188, angående användandet av postsparbankens medel.

§ 28.

Justerades protokollsutdrag.

§ 29.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 80, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande statsutskottets utlåtande nr 68 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till fångvården;

nr 82, i anledning av väckt motion om byggande av bostäder för vissa befolkningsgrupper;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till studielånefonden jämte en i ämnet väckt motion;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss utvidgning av tjänstemannasamhället vid Mörby m. m.; och

nr 85, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxa; och

nr 37, i anledning av väckta motioner om vissa tilläggstullar å umbärliga varor; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vad med fastighets taxeringsvärde i vissa fall skall förstås;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelsen i Madrid den 14 april 1891 agående undertryckande av oriktiga ursprungsbeteckningar å handelsvaror, reviderad i Washington den 2 juni 1911 och i Haag den 6 november 1925;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av sekreterare åt ärkebiskopen;

nr 46, i anledning av väckt motion angående ändrade bestämmelser i fråga om revisorers tillsättande m. m.;

nr 47, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bokföringslag; och

nr 48, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning rörande små och medelstora jordbruksfastigheter om anstånd med betalning av gäld m. m.

§ 30.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Rosander*	under	6	dagar	fr.	o. m.	den	11	maj,
» *Karlsson* i Munkedal	»	5	»	»	»	»	11	»
» *Jansson*	»	4	»	»	»	»	11	»
» *Englund*	»	4	»	»	»	»	13	»
» *Berg*	»	4	»	»	»	»	12	»
» *Norén*	»	3	»	»	»	»	13	»
» *Brännström*	»	5	»	»	»	»	13	»
» *Holmström*	»	4	»	»	»	»	14	»
» *Lundell*	»	6	»	»	»	»	11	»
» *Olsson* i Golvvasta	»	2	»	»	»	»	14	»
» andre vice talmannen *Magnusson*	»	7	»	»	»	»	11	» och
» *Nilsson* i Landeryd	»	den 13 maj.						

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.58 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1933. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.
331387